

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Apophthegmata Ebraeorvm Ac Arabvm

Drusius, Johannes

Franekerae, 1591

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70041](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70041)

et in hunc puerum et in
nomen ad unum. Et factus
est diebus illis. tunc apostolus
dicitur et iohannes aliter
debent in templum ad ho-
ram orationis nona. Est
quidam vir qui erat dau-
dus ex uero matris sue
dauilabatur: quicquid
hanc noctem ad portam
templi que dicitur (spena)
sa ut peteret elemosinam

et in hunc tu leone
her pfer oblatio quia in
molando equis mundi
et in hunc reserui dicit
ca. 2. cap. 7. Fidei ser-
uus. **De plen.** **De** eius qui
anime famuli sui leone
et in hunc beatus dicitur per
nua concubina. tunc dicit ipse
tuis. ut qui in hunc uisum
pore per unum. eius
pudice pabulo subleue

7

S
+ 1. 25.

4

Th. 5887.

Johannes

APOPHTHEGMATA
E B R A E O R V M

A C
A R A B V M,

*Ex Avoth R. Nathan, Aristeæ, Libro sele-
ctarum Margaritarum, & aliis auctoribus
collecta, Latineque reddita, cum brevibus
Scholiis,*

Per

I. DRUSIVM ALDENARDENSEM.

Coll. Soc. Jesu Paderborn 1610.

CON
SILIO

SINI
VAN

F R A N E K E R A E,

Excudebat Ægidius Radæus,

Ordinum Frisæ Typographus,

clō. 13. xci.

ALPHABETHEGMA TA

F R A N K F U R T A M

ANNO

In A. 1700 R. N. ...
...
Scholaris

FRANCOFURTI A. M. D. C. C.

LIBRARIUS

UNIVERSITATIS

FRANCOFURTI

Excubens F. G. R. R. R.

...

THOMAE BODLAE O

SERENISSIMAE REGINAE

ANGLIAE ELISABETHAE

ad Ordines Belgii Legato &c. viro praestantissimo,

IOHANNES DRUSIVS

S. D. P.

NON ITA diu est, praestan-
tissime BODLAE, cum in
opere Thalmudico quarerem
tractatum, qui inscribitur
AVOTH R. NATHAN: in quem
cum incidissem, nactus otium,
quod natalitia feria nobis concedebant, caepi eum
à capite ad calcem, quod aiunt, evolvere, ac qua
digna videbantur, nec offensura pias aures in
Latinum sermonem transferre. Res adeò
feliciter processit, ut opinione citius ad finem
pervenerim, adjutus (cur diffitear?) laboribus
(:) 2 probissimi

EPISTOLA

probissimi ac eruditissimi viri Pauli Fagii, qui
 capitula Patrum antea latinitate donaverat.
 Continent autem ea capitula sententias sive a-
 pophthegmata Sapietum Ebraorum: quibus ad-
 jeci oracula, vel, si maxis, dicta Ben Sira, qui cre-
 ditur fuisse nepos Ieremia propheta, & alia pau-
 ca. Hoc agenti commodum in manus venit o-
 pus Aristeae de 72. Interpretibus, versum à
 Matthia Garbitio. Id materiam prae-
 libri secundi. Nam cum animus esset edere di-
 cta sapientum Ebraorum, non omittenda profe-
 ctò fuerunt (quanquam suspecta quibusdam)
 quae interpretes illigente Ebraei, ac viri sapien-
 tissimi ad quae sita à Ptolemaeo quondam respon-
 derunt. Ceterum haec omnia damus fide Gar-
 bitii, cum non vacaret versionem eius cum
 Graco textu Aristeae conferre. Ad tertium li-
 brum delegi Apophthegmata Sapientum Ara-
 bia, & aliorum quorundam: quibus admiscui
 nonnulla fortasse aliena à titulo libri, ut sunt
 inscriptiones sepulchrorum, & alia id genus.
 Quod ne putes à me temerè factum esse, scito ad-
 mixta

mixta quoque eadem fuisse apophthegmatibus,
 in libro selectarum margaritarum, quem SE-
 PHER MIBCHAR HAPPHENINIM vo-
 cant: unde hac interpretatus sum, labore uti-
 nam tam utili, quam is mihi difficilis fuit ac ta-
 dii plenus. Nam qui facile esse putat Ara-
 bicum stilum ad Latinam consuetudinem in-
 flectere traducereq³, na is profectò ignorat
 quàm parum subsidii nobis ad hanc rem suppe-
 tat. Pleraque dicta ita retuli, ut videantur
 magis nuda sententia esse, quàm apophthegma-
 ta, nempe quia tadebat repetere toties Dicebat,
 aut Dicere solitus est. Quanquam si quis apoph-
 thegmata esse negaverit, non admodum repu-
 gnabo. Hoc magis spectavi ne quid admisce-
 rem, quod contrariam nostræ fidei cõtineret sen-
 tentiam. Volui etiam consultum imprimis hi-
 sce moribus. Nam ut nunc vivitur, talia
 valde necessaria sunt. Dices, hac melius mul-
 tõ disci ex sacris litteris. Fateor: sed tamen in
 hoc vitiorum publico morbo quid vetat etiam
 exotica remedia adhibere? Nam & Varietas
 (:) delectat,

delectat, & gratiam conciliat divinis libris
quando videmus consentanea his docuisse gen-
tium Sapientes. Jam ad te venio, vir pruden-
tissime, in cuius nomine hasc & meas vigilias
exire in lucem sum passus, non ideò solùm, quia
munere apud nos amplissimo fungeris, sed po-
tius quia te talem novi, cui & hoc meritissimo
à R. M. delatum sit, & alia in super majora
excellenti tua doctrina, egregiisque virtutibus
debeantur. Praterèa volui testimonium ali-
quod exstare amoris mei erga te: ad quem ma-
xima accessio facta est anno superiore, cum me
Haga adeò humaniter exciperes, ut etiam au-
reo annulo donares maximi pretii: in cuius pa-
lla inclusus chalcedonius exhibet insignia fami-
liæ tuæ. Accedit, quòd eum annulum, ut appa-
ret, signandi causa habueris, hoc est, pro annu-
lo sigillari, quem Ebraei חתום vocant: quo nihil
esse solet hominibus aut carius aut pretiosius.
Testes sunt ipsa litera divina, qua sigilli loco po-
nere dicunt, pro eo quod est charissimum habere,
& in summo pretio. Sit igitur hic liber cum te-
stimonium

DEDICATORIA.

*stimonium iudicii de te mei, tum pignus & qua-
 si arrabo amoris, gratiæq; animi sempiternum,
 si modò hæc sempiterna erunt, monumentum.
 Reliquum est ut te orem, primùm ut hoc mu-
 nus nostrum benignè, quemadmodum soles mea
 omnia, suscipias: deinde ut præclaram istam in
 nos volūtatem conserves: postremò ut me tuea-
 ris adversus malevolos. Nam scio incursum
 in nonnullorum reprehensiones. Mihi satis,
 si tibi tuiq; similibus probabor. Id si consequar,
 gaudebo, & patiar de laboribus meis ab impe-
 ritia magistris, & à tempore judicari. Vale, &
 D. Gilpino communi amico nostro, nisi grave
 est, salutem.*

*Paulus Fagius epistola ad Albertum
Blaurerum & alios.*

Inter Ebræorum sapientes præcipui habentur, quorum nomina in eo libello quem Apophthegmata patrum nuncupant, magna cum diligentia & studio recensentur. Est enim magna religio apud Iudæos non subticere nomen ejus, qui boni aliquid dixit, docuit, aut scripsit. Horum itaq; sententiæ, apophthegmata aut scitè dicta, ne temporis injuria (ut gens Iudaica crebris exiliis adhuc hodie semper divexata fuit) memoria hominum exciderent, & ita prorsus interirent, centesimo demum anno post desolationem secundi templi in scripta redigi cœperunt. Ante hoc tempus enim fertur ab Ebræis ea memoriter docta & tradita fuisse.

Et aliquanto post

Quum verò in omnibus linguis jocundæ admodum & gratæ sunt sapientum breves sententiæ, in lingua Ebræa eæ, meo iudicio, gratissimæ esse debent, eo quod, quæ ex hac lingua proueniunt, singularem quandam spirare sanctitatem videntur. Quod nimirum ab eo proficiscitur, quòd in ea primum omnium divina oracula, cœlestisq; illa sapientia hominibus commendata fuit. Vnde & Ebræorum sapientum sententiæ à profanis in hoc differunt, quòd non tantum, quæ ad politicam, sed Theologicam vitam spectant, pulchrè docent: puta fidem, timorem, crucem, voluntatem Dei, & id genus alia, ut sanè easdem esse dicas cum parœmiis Salomonicis. Hinc tam crebra in illis fit mentio divinæ legis, per quam cœlestem illam sapientiam & cognitionem intelligunt.

Lib. I.

Hic liber complectitur dicta sapientum
Ebraorum, qui vixerunt à restituta captivitate
& deinceps: inter quos primus occurrit Zoroba-
bel Salathielis filius, de quo ita proditum extat in
tertio librorum Ezra, capite tertio.

Z O R O B A B E L

Quodam tempore, cum Darius rex cubitum ivisset, eius
cubicularii, inter quos Zorobabel, se mutuò cohortabatur,
ut quisq; suam quandam sententiã scriberet, ea lege ac con-
ditione, ut qui vicisset, cuiusq; sententia quàm aliorum sa-
pientior iudicaretur, præmium à rege acciperet. Ibi Zoroba-
bel, cum unus scripsisset, præpotens est vinum: & alter, præ-
potens est rex: ipse scripsit, præpotentes sunt mulieres, sed
vincit omnia veritas.

B E N S I R A

Quum ad ludum itaret discendæ legis gratia, & præce-
ptor diceret, nondum aptus es per ætatem ad discendam le-
gem, Ain' tu? inquit. An nescis diem brevem esse & opus
multum? Quomodo ergo dicis me nondum aptum esse ad
discendum legem? Quid? in sepulchretis nonne humati
iacent, qui me ætate minores sunt?

*Admonet in puerili ætate discenda imprimis ea quæ faci-
unt ad pietatem & salutem animæ.*

Consulenti an expediret repudiare uxorem, quam ma-
lam haberet, respõdit, Os quod cecidit in sorte tua, rodito.

*Dicunt Ebraei, qui malam uxorem non repudiat, eum
non venire in iudicium: nempe quia satis poenarum su-
stinet in hac vita, neque enim majus tormentum homini*

A obtingere

obtingere potest mala uxore.

3. Ei qui uxorem ducere cupiebat septem filias habentem,
Chari tibi sint, inquit, filii masculi: sed vae patri foemellaru.
Idem planè cum dicto veterum sapientum,
Beatus cui filii masculi: sed vae patri foemellarum.
4. Glorianti filiam sibi natam esse, Thesaurus vanus, in-
quit, est filia patri suo; cui dum timet, noctu non dormit.
5. Interroganti causam huius, dixit, Nò dormit custos fi-
liae parvulae, veritus ne fortè scortari assuescat. Quòd si eam
elocaverit, tum sollicitus est, sitne liberos paritura nec ne.
Iam verò ubi consenuerit, metuit ne venefica fiat.
6. Cuidam cui uxor odio erat propter deformitatem, occi-
nuit, Propter mulierem formosam multi perierunt, & va-
lidi omnes interfecti ab ea.
7. Quum verò idem aliam ducere vellet gratia & forma
excellente, dixit, Subtrahe carnem tuam à muliere grati-
osa, potiùs quàm à carne prunarum instar adurente.
8. Dicere solebat, Senex in domo, signum bonum in domo.
*Nam senectus est argumentum favoris Divini: tum et-
iam anteaetæ vitæ sapienter, & secundum virtutè, juxta
illud, Corona decora senectus, in via justitiæ invenietur.*
9. Dicebat quoque aurum egere percussione, & puerum
verberationis:
*Nam ut aurum quo magis tunditur, eo magis fulget: ita
puer quanto magis verberatur, tanto tractabilior evadit.
Huic attribuuntur & illa, quæ nunc subijciam.*
10. Res tuas, dum in vivis es, clam habeto, nec heredibus an-
te obitum largitor.
11. Thesauru tuum uxori, utcunq; ea bona sit, ne patefacito.

Arca-

Arcanum tuum uni ex mille, etiamsi plurimos habeas 12.
benivolentes, patefacito.

Vni ex mille, vult dicere, non nisi uni ex mille. Nam pauci ex multis silentio continere possunt, si quid eis commiseris.

Ne cordi tuo mœrorẽ indito: mœror n. multos occidit. 13.

Honora medicum priusquam eius indigeas. 14.

Væ malo, & væ iis, qui ei adhærescunt. 15.

Alibi est, væ malo, & væ vicino ejus.

Sapiens nutu & stultus fuste. 16.

Sub. castigandus est.

Qui honorat inimicum suum similis est asino. 17.

Bonum malo ne fac, & malum tibi non eveniet. 18.

Ignis accensus exurit multos frugum acervos. 19.

Mensa parata contentio tollitur. 20.

In veterem amicum ne esto ingratus. 21.

Cùm tibi fuerint sexaginta consiliarii, consilium animæ tuæ ne deserito. 22.

Negotiatio si propinqua fuerit, dominum alit: si longinqua, dominum comedit. 23.

Panem tuum mitte secus aquam & in aridam, eumque inuenies in fine dierum. 24.

Hoc dictum, sicut pleraque ista, explicatum antea à me fuit. Vide Proverbia.

Manum tuam à bono ne prohibeto. 25.

à bono, id est, à benefaciendo. At plerique omnes ingrati sunt. Quid tum postea: Excelsi animi est ingratitude hominum non deterreri à studio benemerendi de omnib.

Vicino benefac, licet malus fuerit. Ita enim fiet ut, quo tempore in ius vocaberis, pro te testimonium dicat. 26.

Aut, viri synagogæ magnæ. hoc est Ezras & socii ejus, in
queis Mardocheus Estheræ patruelis, vt Elias scribit. Ho-
rum dicta celebrantur numero tria.

1. Iudica contanter.

*In Ebræo est ad verbum, estote moram trabentes in judi-
cio: nos sensum expressimus. Iudicia ne citò fiant: sed ha-
beant aliquam moram & cundationem. Siquidem, ut
Publius ait, ad pœnitendum properat, qui citò iudicat.*

2. Constitue discipulos multos.

*Aut, discipulos multos. Cura ut sint multi qui legem di-
scant, hoc est, qui studio sapientiæ incumbant, qui lite-
ris divinis operam dent. hoc præceptum imprimis perti-
net ad eos, qui in Magistratu sunt, quorū munus est talia
curare. Quamobrè Esaias eos appellat nutritios ecclesiæ.*

3. Fac sepem legi.

*Sepis nomine intelligūt cōstitutiones sapientū. Huc etiā
accommodāt, Qui diruit sepem, eum mordebit coluber, ut
sensus sit, Qui majorum instituta violat, noxam inde fe-
ret. Alij dicunt Massora esse sepem legis. Azæi filius hoc
dictum emulatus est, inquit, Fac sepem verbis tuis.*

SIMEON IVSTVS.

1. Dicebat tribus rebus consistere mundum, Lege, Reli-
gione, ac Beneficentia.

*Religione) in Ebræo est cultu. ita נָאֵר׃ עֲזֹרָה׃ vocant cul-
tum divinum. Beneficentia) vel remuneratione benefici-
orum, sive gratitudine. Verba enim Ebræa utrunq; desi-
gnant. Hoc dicto illustrabis illud Michæ, Indicatum est
tibi, ô homo, quid bonum, & quid Dominus requirat abs
te, nempe facere iudicium, & diligere benignitatem, &
humiliter*

Mich. 6.
8.

humiliter ambulare cum Deo tuo.

ANTIGONVS SOCHAEVS.

Antigonus iste cum videret homines pietatem colere, **i.**
non tam amore Dei, quam spe præmiorum, dicere solebat,
Nolite esse sicut serui, qui Domino seruiunt mercedis ergo:
potius estote sicut serui, qui seruiunt quidem domino, sed
non causam mercedis: sitque Dei metus super vos, quo mer-
ces vestra duplicetur futuro tempore.

*Seruiendum Deo, quia ad hoc creati sumus, etiamsi nul-
la præmia nobis proposita forent. huius Antigoni disci-
pulus fuit Sadoc heresiarcha: unde Saducæi, qui nega-
bant resurrectionem, & per consequens vitam æternam.
Proinde iudicabant miseros esse Phariseos, qui se ita
affligerent in hoc seculo, cum in altero nihil pro eo acce-
pturi essent.*

IOSE IOAZARI F.

Huic tribuitur illud,
Domus tua conuenticulum sapientum esto. **i.**

*Conuenticulū. i. locus in quo frequētes conueniāt. Aut lege
Sint domi tuæ conuenticula sapientum. Eiusdem est, **2.**
In pulvere pedū eorū sedeto, & verba eorū cum siti bibito.
q. d. sedeto humi ad pedes ipsorum. Hoc vult, præbe te eis
discipulum. Nam discipuli sedebant ad pedes docentium.
Vnde Apostolus educatum se ait ad pedes Gamalielis, in-
nuens se fuisse discipulum ipsius.*

IOSEPH* IOHANNIDES IEROSOLYMITANVS. *** Alias**

Domus tua plateam versus patens esto. **i.**

Mens huius dicti, esto hospitalis.

Pauperes domestici tui sunt.

Sint domi tuæ tam frequentes, ac si domestici tui essent. **2.**

À 3

lectio

lectio varians, sint domestici tui mites.

3. Cum foemina ne multum sermonem habeto.
Vel, ne multum colloquitur. Vrit enim videndo, nedum colloquendo foemina.

IOSVA PHERACHIAE F.

1. Fac ut habeas preceptorem.
aut magistrum. Hoc idem tribuitur Gamalieli.
2. Compara tibi socium.
i. amicum, vel potius condiscipulum. In Avoth R. Natban, habeto preceptorem à quo discas, et socium quicū discas.
3. Iudica quemvis hominem secundum lancem equitatis.
id est ex aequo & bono, nempe ut facta illius omnia in meliorem partem interpreteris, & ipsum prehendas ea ansa, qua prehendi potest.

NITHAEVS ARBELITES.

1. Vicinum malum fugito.
Nam ex vicino malo plurimum noxae, ut contrà ex bono plurimū utilitatis provenit. Ideo Themistocles cum prædium venderet, iussit preconem hoc addere, quòd bonum haberet vicinū. Notum illud Hesiodi ὀνήμα κακὸς γείτων.
2. Cum improbo societatem ne coito.
3. In adversis ne diffidito, aut desperato. *Dictum illud, vicinū malum fugito, etiam Ben Siræ adscribitur.*

ISMAEL IOHANNIS F.

1. Veh improbo, & veh vicino eius.
Nam aliquid semper mali propter vicinum malum.

IVDAS TABAEI F.

1. Dum partes, inquit, litigantes sunt coram te, fontes putato: vbi discesserint, pro infontibus habeto, quoniam se stiterunt iudicio.

SEMEIAS.

Opus diligit. Libenter operator. 1.

Doctoratum odio habeto. 2.

Vel magisterium. q. d. Magistri aut doctoris titulum ne ambito: imò ne accipito, etiamsi offeratur. Nam fere comitem habet fastam & contemptiorem aliorum. Erant autem hi gradus olim apud Iudæos in frequenti usu, tamen si longè maximū fateantur eum esse, qui simplici nomine appellatur. Nam prudentiores ab his titulis abhorrebant suis contenti nominibus. Huc facit illud Christi de Phariseis, Amat vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi. Vos autem ne vocemini Rabbi. Vnus enim est doctor vester, nempe Christus. Matth. 23. 7.

Principi ne nimium innotescito 3.

Vel, ne nimium familiaris fias.

HELLEL SENEX.

Hellel sive Hillel is, qui familiam duxit in gente Ebræa, i. cuidam roganti, Quot leges sunt apud vos, o senex? Duæ respondit, una videlicet scripta, & altera ore tradita. Cumq; diceret se adduci non posse ut credat aliam esse legē præter scriptam, ibi Hillel, Mi fili, inquit, sede & scribe alphabetū. Quod cum factū ab eo esset, rogavit, Quænam est hæc littera; Aleph, inquit: quænam illa; Beth. rectè: sed unde scis hanc litteram esse Aleph & non Beth, illam verò esse Beth, & nō Gimel? ad hæc ille, Quia maiores mei me ita docuerunt. Tum Hellel, si hoc credis, inquit, quia maiores ita docuerunt, crede & legē esse non scriptā, quæ ore tradita sit, quam *νομὸν ἀγραφοῦ* vocant. Nam & hoc quoq; iidem docuerunt.

Cum ethnicus quidam cuperet ex eo cognoscere summam legis. Lex nostra, inquit, duobus capitibus continetur

netur

netur. Vnum ad Deum spectat: ad proximum, alterum. Summa legis quoad Deum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, etc. Quoad proximum, & alterum sicut te ipsum. Sententiam expressi. Nam verba qui potui? cum liber *αιδείας*, qui Ebraicè SEPHER MUSAR vocatus, vbi hæc olim legi, ad manum non sit.

3. Viso cranio, quod in aqua fluitabat, fertur dixisse, Quoniam (*alios*) perdidisti, te perdiderunt, & qui te perdiderunt, futurum est, ut eos perditum eant alii.
4. Admonebat suos ut essent ex discipulis Aharonis, qui diligebat pacem, sectabatur pacem, amabat homines, & applicabat eos ad legem.

** hoc est, ad frugem reducebat. Quod de illo testatur Scriptura canonica his verbis: Lex veritatis in ore eius, et iniquitas non fuit inventa in labijs eius: in pace & rectitudine ambulavit mecum, & multos reduxit ab iniquitate. Huic attribuuntur sequentia.*

5. Qui nomen propagat, nomen perdit.
Nam gloria fugientem sequitur, insequentem fugit.
6. Qui non addit, amittit.
Qui non perseverat in studijs, id quod didicit, citò amittit. Vel sic, Qui doctrinæ inchoat & nihil adycit, citò id quod scit, amittit.
7. Qui non discit, vita indignus est.
Imò vita sine literis mors est, non vita.
8. Nisi ego mihi, quis mihi? & cum ego mihi, quid ego? & nisi nunc, quando?

† Aut
compa-
ravelo.
fapien-
tiam,

Sententia est. Nisi ego mihi[†] consulero vitæ emendatione, quis mihi consulet? & cum ego mihi sic consulero, quis

quis ego sum? ut eo nomine multum gloriari possim, cum Deus in me id perficiat? Sed & nisi nunc, hoc est, in hac vita, quando? quasi dicat, serum est aliàs. vel nunc, quia nescio an cras victurus sim.

Pro labore merces.

9.

Quo plus molestiæ aut laboris homo sustinet propter iustitiam, eo plus mercedis ipsum manet. potest reddi, pro dolore merces, aut pro vexatione merces. nam vox Ebraea hoc potius significat.

Ab ecclesia ne feiungitor.

10.

Noli te segregare ab ecclesia. Nam ut olim extra arcã, sic extra ecclesiam qui est, expers salutis est.

Ne dic, Cum otiosus ero, discam: forsan enim nunquam eris otiosus.

Ante obitum ne tibi ipse credito.

12.

Nemo sibi fidat ante obitum. Nemo enim novit quid paritura sit dies.

Sociũ tuũ priusquam ad locũ eius perveneris ne iudicato.

13.

Noli iudicare socium tuum, priusquam perveneris eò ubi ipse est. Vult dicere, nisi sortem eandem subieris, aut expertus fueris, quod ipse expertus est, de eò pronunciare aut sententiam ferre non debes.

Ne dic rem quæ non possit intelligi, quam velis intelligi.

14.

Esto in docendo & scribendo perspicuus, sic ut ab ijs, quorum interest, intelligi possis, cum hac fini doceas & scribas.

Baro non metuit peccatum.

15.

Hoc est pœnam peccati: vel peccare non veretur, quia Deum non veretur. Baro id est homo stultus, qui nec in lege versatus est, nec usum habet rerum civilium.

B

Nec

16. Nec terræ populus pius est.

Terræ populum vocant homines rerum omnium ignaros
& extremè imperitos. Porro ad pietatem requiritur
scientia. Quæ si abfuerit, non jam pietas est, sed super-
stitio. Hoc dictum sicut & duo sequentia, etiam Aquibæ
tribuitur. Vide Avoth R. Nathan cap. 25.

17. Nec verecundus discit.

Capiendum de nimium verecundo, qui præ pudore non
audet consulere aut interrogare præceptorem suum.

18. Nec iracundus docet.

Qui ad iram præceptus ob res levissimas commovetur, in-
eptus est ad docendum.

19. Quisquis multum negociatur, non evadet sapiens.

Nam tales rem quærunt, non sapientiam. Fagius legit,
Quisquis multum oberrat: minus probo. nam, ut est in
sententijs Græcis, *ὡλάμ βίον τίθισι σωφρονέσ επον*. Cui ad-
sensum præbet Seneca Philosophus, ita scribens: Nulla
ars loco discitur. Quid ergo? Sapiencia res omnium ma-
xima in itinere colligitur. Extat quinetiam sententia in
Sirachide, quæ idem attestatur.

20. In loco ubi non sunt viri, fac te virum præstes.

Clas. 2.
lib. 4.
Adag.
95.

Vir nomen est ἀπερῆς, fortem & magnanimum signifi-
cans. Vnde Xerxes apud Tzetzem de Artemisia, Οἱ υἱοὶ
ἀνδρες μὲν ἑσὶν αἱ γυναῖκες ἀνδρες. Cōsule pro-

21. Qui accumulatur opes, accumulatur curas. (verbia nostra.)

Nam ubi divitiæ, ibi curæ. Quod proverbio innotuit
apud nos, cū dicimus, magna navis, magna cura. Epi-
curi est, ait Seneca, aut alicujus ex illa officina, Qui eget
divitijs, timet pro illis: Ego dico, Qui habet divitias, ti-
met pro

met pro illis. Nam in perpetuo metu est, ne eas amittat.
Vnde vulgo dicimus divitem meticulosum esse.

Qui multiplicat carnes, multiplicat vermes. 22.

Qui curat cuticulam, & id dat operam ut pinguis & obesus fiat, nihil aliud quam materiã sibi conciliat, unde vermes oriantur. Sanè quidem ex pingui cadavere plures vermes enascuntur, quam ex macilento.

Qui multos servos habet, multos fures habet. 23.

Nam pleriq; omnes fures sunt. Est ergo dictum ut, nusquam tuta fides? Tale est, Quot servi, tot hostes. Quod Capito apud Festum existimat efferendum: Quot hostes, tot servi. Siquidem capti hostes in servitutẽ adigebãtur.

Quot ancillæ, tot scelera. 24.

aa verbum, Qui multiplicat ancillas, multiplicat scelus.

Qui multas habet uxores, multas habet veneficas. 25.

Nam fœminarum scientia in veneficio prævalet, ut Plinius scribit. Certè pro uno viro quinquagenæ mulieres hac labe infectæ sunt. Id accidit, quòd fœmina nihil non moliatur, quo effectum det id, quod cupit, præsertim si pudicitie tesseram semel fregerit. Vnde M. Catonem dixisse ferunt nullam adulteram non eandem veneficam esse, quòd violatæ pudicitie audacia ad quodvis scelus fœminas impelleret. Autor ad Herennium lib. 4. Majores nostri, si quam unius peccati mulierem damnabant, simplici judicio multorum malefactorũ convictam putabant. Quo pacto? quoniam quam impudicam judicarent, eam veneficij quoque damnatam existimabãt. Quid ita? Quia necesse est eam, quæ suum corpus addixerit turpissimæ cupiditati, timere permultos. Quos istos? virum,

Lib. 252
cap. 11.

- parentes, fratres, ceteros, ad quos videt sui dedecoris infamiam pertinere. Quid postea? quos tantopere timeat, eos necesse est, ut quoquo modo possit, veneficio petat. Cur? quia nulla potest honesta ratio retinere eam, quam magnitudo peccati facit timidam, intemperantia audacem, natura muliebris inconsideratam.
26. Qui multiplicat iustitiam, multiplicat pacem.
 Qui multam iustitiam exercet, multam pacem civitatibus & regnis conciliat. Quid ita? quia ubi iustitiae numen colitur, ibi pax viget, & rerum omnium prosperitas est.
27. Qui multiplicat legem, multiplicat vitam.
 Qui in lege se naviter exercet, & secundum eam vivit, hanc vitam, quae momentanea est, alteram, quae sempiterna est, adyciet. Aut multiplicat vitam, quia in lege institutus ita ut oportet, non solum vivit, quod ei commune cum omnibus animantibus, sed etiam jocundè vivit. Hanc vitam lex sola conciliat, alteram natura.
28. Qui multiplicat scholas, multiplicat sapientiam.
 Nam sapientia in scholis discitur, non in tabernis aut circulis hominum otiosorum. Porrò sapientiam appellat Ebraei, quicquid homo discit à præceptore suo, ut possit legere, multiplicat eruditionem.
29. Qui multum consulit, multum sapit.
 Qui saepe ac multum consulit homines doctos, & ab usurperitos, multam prudentiam sibi comparat. In Ebraeo reperies verbum è verbo, Qui multiplicat consilium, multiplicat prudentiam. Quadrat autem cum illo Salomonis, Qui.

Qui consilium audit, sapiens fit.

Qui sibi comparat verba legis, comparat vitā futuri seculi. 30.

Verba legis cōparat, qui vivēdo exprimit, quod in ijs continetur.

Qui nomen bonum comparat, sibi ipsi comparat. 31.

Ita Fagius reddit. Est cur malim, suis comparat. לעצמו לְעַצְמוֹ suis, hoc est uxori, liberis, & cognatis, iuxta illud, Os & caro mea est. nam עַצְמוֹ proprie os. Sic in libro selectarum sententiarū מַעֲצָמוֹ interpres exponit מִקְרֹבֵיךָ à propinquis suis. Sententia est eum, qui famæ studeat, non sibi solum studere, sed etiam suis. nam ut infamia cuiusq; ad domesticos & consanguineos pertinet, ita etiā gloria.

SAMAEVS · SENEX.

Et hic familiam duxit, quæ dicta fuit domus Samai; cuius meminit quodam in loco Hieronymus. hujus celebratur præcipue ista:

Loqui parum & fac multum.

Plurimum facere, minimū de seipso loqui prudētioris est.

Excipe quemvis hominem bono vultu.

hoc est sereno ac placido. Amici paucorum: humani erga omnes esse debemus. Est enim humanitas quasi quoddam condimentum actionum nostrarum: quæ si absit, quicquid facimus, minus gratum est.

Fac legem tuam fixam.

Fagius enarrat, habeto certum tempus quod impendas lectioni sacrarum literarum. Nathan aliter. Quod audis aut discis à præceptore, ne illud vili pendito; sed in pretio habeto & magni æstimato: tum etiam eadem alios doceto.

1. Per omnem vitam educatus sum inter sapientes, & non inveni quicquam corpori melius silentio.
melius, id est utilius. Sic Græci ἄδελφοί μου τῆς ἐστὶ χρησιμότερον: utilior haud ulla est res silentio.
2. Non sermo fundamentum, sed opus.
Plus in negotiis gerendis res, quàm verba profunt. Malus doctor est, qui oratione tantum docet. debet qui alijs precipit quomodo vivendum sit, parem verbis vitam agere, atque ita vivere, ut omnis oratio moribus consonet.
3. Qui multum loquitur, adducit peccatum.
Sumptum ex illo Salomonis, In multitudine verborum non deerit crimen.
4. Adhæc dicebat tribus potissimum rebus mundum consistere, veritate, iudicio & pace.

GAMALIEL IUDAE PRINCIPIS F.

1. Dicebat studium legis pulchrum esse cum via terræ coniunctum, hoc est, cum opificio aliquo. nam utrunque, si quis in utroque laboret, & se exerceat, adducere oblivionem peccati.
 2. Eidem adscribitur hoc dictum, Lex omnis, quæ non habet adiunctam artem aliquam, tandem cessat noxam trahens.
- RIBBI.
1. Ista tria semper in mente habeto, & non peccabis, videlicet supra te esse oculum videntem, & aurem audientem, & librum in quo dicta facta tua omnia scribuntur.
 2. Aequè cautus esto in levi præcepto, ac in gravi, quia nescis quæ sit merces eorum.
 3. Fac voluntatem eius sicut voluntatem tuam, ut faciat voluntatem tuam sicut voluntatem suam. Irritam fac voluntatem tuam.

luntatem tuam propter voluntatem eius, ut ipse irritam faciat voluntatem aliorum propter voluntatem tuam.

IOHANNES ZACHAEI F.

Hellel senex octoginta discipulos habebat, quorum maximus Jonathan Vzielis F. minimus omnium erat Iohannes Zachaei F. Is quum aliquando inter deambulandum videret destructum templum, in quo peccata populi expiari solerent prisco ritu, conversus ad eum, qui ipsum sequebatur (is erat Iosua Hananiae F.) mi fili, inquit, esto bono animo. Nam relicta nobis alia ratio expiandi peccata. Quærenti Iosuae quænam illa esset, Beneficentia, respondit: scriptum enim esse, Benignitatem volo potius quàm sacrificium.

Idem interrogatus, quid esse putaret sapientem, qui Deum non vereretur, dixit artificem esse absq; instrumentis. Nam quemadmodum hic arte sua uti non potest, si necessariis instrumentis careat: ita nec sapientia rectè uti potest, qui nullum timorè Dei habeat. Est n. ut ait Salomo, initium sapientiæ timor Domini.

Cùm iam moriturus voce sublata fleret, & discipuli causam eius rei quærent, Si obviam inquit, prodeundum esset regi alicui, quem offendissem, sperarem posse ipsum aut verbis placari, aut pecunia corrumpi. Nunc obviam prodeo ei, qui est rex supra omnes reges, videlicet Deo benedicto, quem neque verbis placare, neque donis corrumpere potero. nec scio utrum in tartara ab eo sim detrudendus, an verò in paradysum deducendus.

Huic discipuli erant numero quinque, quibus hæc cognomina imposuit. Eleazarum Hircani F. cognominabat
cister-

cisternam calce oblitam, quæ ne guttulam quidem perderet, & cantharum pice obductum, qui vinum optimè contineret. Iosua verò Hananiæ F. nominabat funem triplicatum, qui non facillè rumpetur. Iosem sacerdotem vocabat piissimum, qui in illo ævo. Ismaelem Hananiæ F. nominabat vastitatem in deserto aquam tenentem, Beatus discipulus cui præceptor suus testimonium dat. Eleazarum Erachi F. appellabat torrentem exundantem, & fontem, cuius aquæ scaturiendo magis ac magis invalesceret. Ab his percontabatur quid homini expetendū imprimis esse iudicaret, cumque primus dixisset oculum bonum, & alter socium bonum, & tertius vicinum bonū, & quartus cognitionem futurorum, & quintus cor bonum erga præcepta, & cor bonum erga homines, respondit hoc postremum præ cæteris sibi placere, quòd reliquorū responsa omnia in se contineret.

5. Ab iisdem sciscitabatur, quid homini fugiendum imprimis esse iudicaret, cumque eodem ordine quo supra respondissent 1. oculum malum, 2. socium malum, 3. oculum malū, vicinum malū & uxorem malam, 4. mutuum acceptum nec redditum, 5. cor malum erga Deum, erga præcepta, erga homines. Video, inquit, in hoc ultimo responso reliquorum omnium responsa comprehensa esse. Quare iudico optimè omnium respondisse Eleazarum Erachi filium.

6. Idem dicere solebat, Si multam legem didicisti, ne propterea bonum tibi adscribito: es enim ad hoc creatus.

ELEAZARVS HIRCANI F.
 Eleazarus iste dicere solebat resipiscendum esse die uno
 ante

uno ante mortem. Cùm a. discipuli eius dicerent, Diem mortis incertum esse, Ideò, inquit, hodie resipiscendum. nam fortè cras moriemur.

Huic tribuitur & illud.

Socii gloriam perinde charam habeto ac tuam. 2.

I O S V A H A N A N I A E F.

Malus oculus, mala cupiditas, & odium hominum e-
ducunt hominem è mundo.

I O S E S A C E R D O S.

Proximi rem perinde charam habeto ac tuam. 1.

Applica te ad discendam legem: nò enim hæreditario iu-
re tibi obtinget. 2.

Quicquid agas, propter Deum agas. 3.

*Vel in nomine Dei, ut conveniat cum illo Salomonis, In om-
nibus vijs tuis nosce illum, & ipse diriget semitas tuas. Ce-
terùm quia hypocritæ Dei nomen semper in ore habent, fa-
ctum est hinc vulgi proverbium, quo dicunt, in nomine Do-
mini omne malum fieri.*

S I M E O N N A T H A N A E L I S F.

Dies brevis, & opus multum, & operarii pigri, & merces
multa, & paterfamilias urget. 1.

Multa lex, multa merces. 2.

*Si multa præcepta legis observaveris, multam mercedem
reportabis, quia Deus fidelis, repondet unicuique secundum
facta sua.*

Merces iustorum in futuro seculo. 3.

A Q V I B A M A L A L E E L I S F.

Interroganti quid faciendo evitabo hoc ne peccem? Si
hæc quatuor, inquit, perpetuò in animo habueris: Vnde
C veneris,

veneris, quibiturus sis, quid futurus sis; & quem iudicē habiturus sis. Vnde venisti? ex guttula fœtida. Quò abiturus es? ad locum obscurum & tenebricosum. Quid futurus es? pulvis, vermis, & lumbricus. Iudicem quem habiturus es? Deum sanctum benedictum, qui est rex supra omnes reges.

S. Bernardus paulò aliter, Ista tria, inquit, semper in mēte habeto, Quid fuisti? Quid es? Quid eris? Quid fuisti? sperma fœtidum. Quid es? vas stercoreum. Quid eris? esca vermium.

2. Accidit aliquando ut inter docendum recordaretur facta à se in iuventute. Ibi oratione ad Deū conversus, Gratias tibi ago, inquit, Domine mi Deus, quòd posueris sortem meam cum iis, qui sedent in scholis & gymnasiis, & non cum iis, qui sedent in circulis hominum otiosorum.

HANINA THERADIONIS F.

1. Vbi duo sunt, qui de lege colloquuntur, ibi divinitas est int eos.

NECVNIA HACANAE F.

1. Qui iugum legis subit, is immunis redditur à iugo regni, tum etiam à iugo viæ terræ: contra qui legis iugum à cervicibus suis repellit, huic imponunt iugum regni, & iugum viæ terræ.

A iugo regni) non servit hominibus, qui Deo servit. A iugo viæ terræ) liberatur solitudine de quarendo victu. Quadrat cum illo Christi, Querite primùm regnum Dei, & alia omnia vobis adjicientur.

HANNA DOSAE F.

1. Qui plus sapit & minus facit, eius sapientia firma nō est: qui verò minus sapit & plus facit, eius sapientia firma est.

Qui

Qui sapit ante metum de peccato, eius sapientia non 2.
est stabilis. Qui verò sapit post metum de peccato, eius sa-
pientia est stabilis.

*post metū) vult dicere, qui prius metuit Deum, juxta illud,
Initium sapientiae timor Domini.*

ELEAZAR IVDAE F.

Da ei de suo, quoniam tu & tua omnia illius sunt. 1.

HANINA.

Excipe quemvis hominem cum gaudio. 1.

Idem cum illo, Excipe quemvis hominem bono vultu.

ELEAZAR AZARIAE F.

Conspiciens Iohannem Zachæi F. amisso filio lugentē
Ut, inquit, si aliquis pignus, quod apud te deposuisset, re-
peteret, non lugeres: ita nec debes amissum filium lugere,
quem idem abstulit, qui dedit.

*nam liberi quasi pignora sunt, quæ accepimus à Deo, ac pro-
inde jure repetere potest, cum vult: rectèq; Ambros. de obi-
tu fratris, Qui deposuit pignus recepit. Nihil interest utrū
abjures depositum, an doleas restitutum. In utroque enim
fidei ambiguum, vitæ periculum est.*

Huius hæc celebrantur,

Vbi non est lex, ibi non est via terræ. 2.

Vbi non est via terræ, ibi non est lex. 3.

via terræ, id est, vita civilis.

Vbi non est sapientia, ibi non est reverentia. 4.

Vbi non est reverentia, ibi non est sapientia. 5.

reverentia) nam Deum vereri ipsa est sapientia.

Vbi non est prudentia, ibi non est scientia. 6.

Vbi non est scientia, ibi non est prudentia. 7.

C 2

Vbi

8. Vbi non est farina, ibi non est lex.

Legi vacare non potest, cui desunt ad victum necessaria.

A Q V I B A.

Huius illud est πολυθρόλλητον.

1. Massoreth sepes est legis.

Item illa quæ sequuntur.

2. Divitiarum sepes decimæ.

*Respexit ut apparet ad ea verba, quæ habentur Pro. 3.9.
Honora Dominum de opibus tuis, & de primitiis omnium
proventuum tuorum. Et implebuntur horrea tua saturita-
te, & musto torcularia tua exundabunt.*

3. Vota sepes sanctimonix.

*hoc est vitæ sanctæ ac piæ. Nam vota continent homines in
officio, eisq; aurem subinde vellicant & admonent ne fa-
ciant, quod alioqui facerent, nisi vovissent. hoc ipsum legi-
tur in Avoth R. Nathan, Sepes votorum sanctimonia vitæ.*

4. Silentium sepes sapientix.

Nam etiam stultus, dum silet, pro sapiente habetur.

5. Sepes mansuetudinis timere peccatum.

*Vel metus peccati. Nam qui peccare metuit, etiam Deum
metuit, juxta illud, Domini metus est recedere à malo. Por-
rò qui Deum metuit, simul mansuetus est.*

6. Sepes gloriæ risus.

*Gloria dicitur splendor ille diuitum ac fortunatorum, quem
imprimis tuentur hilaritas & lubentia conviviorum.*

7. Nihil non cernitur.

Deus omnia speculatur & cernit.

*Et potestas data est, & in bono mundus iudicatur: cuncta
autem secundum multitudinem operis.*

Omnia

Omnia data sunt in pignus, 8.

Pignora sunt quæ accipimus à Deo, ac proinde auferre potest, qui dedit. Ita dico, qui deposuit pignus, recipere potest, cum vult, juxta illud, dominus dedit, dominus abstulit.

BEN ZOMA.

Quis sapiens? qui discit abs quovis homine. 1.

Quis fortis? qui domat affectus suos. 2.

Vel qui regit cupiditates suas. alibi est, Quis fortis? qui ex inimico amicum facit.

Quis dives? qui gaudet parte sua. 3.

Latine, qui contentus est sorte sua. Bias apud Ausonium.

Quis dives? qui nihil capiat. Quis pauper? avarus. Cicero, Contentum suis rebus esse, maxima sunt certissimaque divitiæ.

Quis honoratus? qui honorat alios. 4.

Ama, inquit ille, ut ameris: sic ego, honora ut honoreris.

ELEAZAR IACOBI F.

Qui legem discit in pueritia, cui similis est? ei qui scribit in charta nova. Qui verò legem discit in senectute, cui similis est? ei qui scribit in charta vetere.

Alibi est, Qui puer discit, cui similis est? atramento scripto in charta nova. Qui verò senex discit, cui similis est? atramento scripto in charta bibula. Quod Elize Abujæ filio adscribitur.

Pœnitentia & opera bona pro clypeo sunt contra ultionem divinam. 2.

Nos tuentur ac protegunt, ut clypeus in bello militem.

AZAEI FILIVS.

Curre ad mandatum leve tanquam ad grave, & fuge peccatum, nam mandatum trahit mandatum, & peccatum trahit

8. trahit peccatum, Siquidem merces mandati, est mandatum, & merces peccati, est peccatum.
2. Neminem contemnit non est cui non sit hora (sua.)
Vult dicere, qui non possit nocere per occasionem.
3. Nulli rei contradici nulla enim est res, cui non sit locus (suus)
Videtur hoc velle, nihil est, quod non suo loco & tempore accidat, licet incredibile videatur propter raritatem.
4. Sede infra locum tuum: melius enim est ut tibi dicatur ascende, quam si diceretur descende.
5. Vita non vita est, ubi quis pendet à mensa socii sui, aut quando uxoris imperio regitur. Quidam addunt, vel quando castigationes dominantur in corpus eius.

NATHAN IOSEPHI F.

- I. Qui legem observat propter inopiam, futurum est, ut eam observet propter divitias: qui verò legē negligit propter divitias, futurum est, ut eam negligat propter inopiā.
Hoc dictum Iohanni cuidam tribuitur apud Eragium.

IOHANNES CALCEOLARIUS.

- I. Eum cœtum qui in nomine Dei fieret, dicebat confirmatum iri: qui verò in nomine Dei nō fieret, dissolutū iri.
Extat dictum Gamalielis eandem sententiam exprimens, Actor. 5. 38. Si est ex hominibus opus hoc, dissolvetur: sin ex Deo est, non poteritis dissolvere.

R. ELEAZAR QVI ET ELEAZARVS

SIVE LAZARVS.

- I. Hunc ferunt Hannæ cuidam sapienti respondisse, cū ille dixisset, veni & docebo te opus de Mercava, Nondum, inquit, senui: quin adhuc in me fervorē corporis, & naturę levitatem

levitatem iuvenilem invenio.

*Opus de Mercava) thronum gloriae gestant apud Prophe-
tam quatuor imagines, eas vocarunt sapientes מַרְבָּבָה id
est quadrigam: unde opus de Mercava. Significat autem,
ut Moses Aegyptius autor est, perfectionem sapientiae spiri-
talis, sive apprehensionem creatoris.*

ELEAZAR SAMVAE F.

Discipuli honorem perinde charum habeto ac tuum. 1.

Ita reveretor praecptorem tuum ut Deum. 2.

ad verbū, sit timor praecptoris tui sicut timor caeli, i. Dei.

MATTHIAS HARASI F.

Prior saluta quem vis hominem. 1.

Esto cauda leonum, & non caput vulpium. 2.

*potius esto postremus inter homines generosos, quam pri-
mus inter callidos & versipelles.*

ALEXANDER HIRCANI F.

Hic plebi admodum invisus erat. Quodam ergo tem-
pore quaerenti ex suis, quidnam faciens, animos sibi plebis
conciliaret, responsum est, Si moreretur.

IVDAS SARIPLAEI F. ET
MATTHIAS MARGALOTHI.

Hi duo vixerunt sub Herode magno, qui contra legem
patriam Caesaris imaginem & quorundam animalium si-
militudines templo apposuerat. Cum ergo auream aquila
supra fastigium portae affixam detraxissent, atque ad
regem perducti essent, interrogati, cui obedientes tantum
facinus adorsiforent, res^{at}ponderunt, Legi paternae. Iterum
quaerenti, quo freti latiores adessent, cum ad mortis voca-
rentur periculum, responderunt: Pietatis & devotionis praemiiis,
quorum remuneratio pro ritu patrio mortem expectantibus
persolveretur.

- I. Præpara te in vestibulo, ut possis ingredi conclave.
Ita vive in hoc seculo, ut particeps fias felicitatis, quæ promissa piis in altero seculo.
2. Potior est una hora huius seculi cum pœnitentia & bonis operibus, quàm tota vita seculi futuri. Rursum potior est una hora refrigerii in seculo futuro, quàm tota vita seculi præsentis.

S I M E O N E L E A Z A R I F.

- I. Dicebat non esse placandum socium eo tempore quo irascitur: nec consolandum quamdiu mortuus eius iacet coram eo: nec interrogandum quando votum fecit: nec invisendum, cum in calamitate est.

I O S E I V D A E F.

- I. Qui à iunioribus discit, cui similis est? ei qui edit uvas immaturas, & bibit vinum è torculari suo, Qui verò à senioribus discit, cui similis est? ei qui edit uvas maturas, & bibit vinum vetus. Ribbi ait, Ne respice cantharum, sed id quod in eo est: nam aliquando cantharus novus repletus est vino veteri, aliquando vetus ne novum quidem vinum continet.

I S M A E L I O H A N N I S F.

- I. Qui discit ut doceat, huic abundè suppeditatur quod discat & doceat: qui verò discit, ut faciat, ei affatim suppeditatur quod discat, doceat, custodiat & faciat.

R. I A N A

- I. Non sunt in manu nostra ^{R. V.} que casus adversi, qui iustis accidunt; neque res secundæ, quæ improbis obveniunt.
q. d. hæc omnia à Deo sunt, ac iusto ipsius accidunt iudicio. Quare non debemus ex talibus quemquam iudicare. Nam

est

est justus, qui perit propter justitiam suam, & est improbus, qui vitam prorogat in improbitate sua.

ELEAZARVS CAPHARITA.

Qui honorat socium suum propter divitias, futurum est, ut ab eo discedat cum ignominia: qui verò despicit socium suum propter mandatum, futurum est, ut ab eo discedat cum gloria.

Prioris membri exemplum præbet Balaam cum à Balaco conduceretur ad maledicendum populo Dei: posterioris Moses, cum Pharaonis minas contemneret propter mandatum Dei.

Invidia, concupiscentia & ambitio educunt hominem è mundo.

IOSE KISMÆ F.

Pollicenti multa aureorum millia, si apud se commorari vellet, Etiam si mihi dederis, inquit, omne aurum & argentum, quod in mundo, non commorabor, nisi ubi lex viget.

QVAE SEQUUNTUR SINE AVCTORE
CITATA INVENIMVS.

Sapientes vexantur, & neminem vexant: audiunt convicia, & non respondent.

Vexantur) vel, si placet, injuriam ferunt, non inferunt.

Quatuor genera hominum non veniunt in iudicium.

Qui extremè inopes sunt, Qui colicum dolorem patiuntur, Qui cum imperio sunt aut magistratu aliquo funguntur, Qui cum malam uxorem habeant, non tamen eam repudiant.

Non veniunt in iudicium) Cur? quia satis malorum sufferunt in hac vita.

D

Veh

3. Veh principatui, qui sepelit dominos suos.
Intelligentiam habet ex illo, Propter peccata populi multi principes eius.
4. In tribus homo cognoscitur, in poculo, loculis, & ira.
 Ebraicè sonat elegantius בעביר בביר בבויר: εν τῷ ποτηρίῳ, εν τῷ μαρτυρίῳ, εν τῷ θυμῷ, ἡτοι εν τῇ ὀργῇ.
5. Venit ut se mundet, adiuvant eum.
Alibi est, adiuuatur è cælo. i. divinitus.
6. Venit ut se polluat, aperiunt ei.
7. Sufficit seruo, ut sit tanquam Dominus suus.
8. Septem proprietates sunt in sapiente. Non loquitur præfente eo qui maior est vel sapientia, vel dignitate. Non interpellat loquentem. Non præcipitanter respondet. Audit & addit doctrinã. Interrogat quæ ad rem faciunt. Respondet appositè & convenienter, videlicet ad primũ primo loco, & ad secundum secundo. De eo quod non audivit, dicit non audivi, & fatetur quod res est. Ceterum hæc omnia secus se habent in stulto.
9. Eos amicos dicebat esse amandos qui nos reprehenderent, & odio habèdos, qui nos laudarent; quòd hi nos educant è mundo, illi verò nos deducant in vitã futuri seculi.
10. Quatuor hominum conditiones. Unus dicit, Quod meum est, tuum est: & quod tuum est, meum est. talis est populus terræ. Alius dicit, Quod meum est, meum est: & quod tuum est, tuum est. hæc conditio mediocris est, quam Sodomitanam nõnulli vocant. Tertius dicit, Quod meum est, tuum est: & quod tuum est, tuum est. hic pius est. Quartus dicit, Quod tuum est meum est; & quod meum est, meum est. talis impius est.

Assuefac

Assuefac linguam tuam ut semper dicat nescio ! quod u-
auro & argento contra non carum.

Est qui facilè irascitur, & facilè placatur. hic quòd ex u- 12.
na parte amittit, ex altera lucratur. Est qui difficulter ira-
scitur, & difficulter placatur. hic quod ex una parte lucra-
tur, ex altera amittit. Est qui difficulter irascitur, & facilè
placatur. hic pius audit. Est qui facilè irascitur, & difficulter
placatur. talis impius est.

Quatuor conditiones discentium. Vnus citò percipit, 13.
& citò obliviscitur. hic lucrum quod in una parte facit, in
altera amittit. Alius difficulter percipit, & difficulter
obliviscitur. hic lucrum quod in una parte amittit, in alte-
ra facit. Tertius citò percipit, & difficulter obli viscitur. hu-
ius conditio optima est. Quartus difficulter percipit, & ci-
tò obliviscitur. huius conditio pessima est.

Quatuor conditiones dantium eleemosynam. Est qui 14.
libenter dat, nec tamen vult ut alii dent. hic restrictus est
in alieno. Est qui vult, ut alii dent, cùm ipse nihil det. hic
restrictus est in suo. Est qui dat, & vult ut alij dent. is pius
est. Est qui non dat, nec vult ut alii dent. hic impius est.

Quatuor conditiones intrantium domum doctrinæ. 15.
Est qui intrat, nec facit. hic mercedem dütaxat pro accessu
accipit. Est qui facit, nec i- at. hic pro opere præmium
accipit. Est rursus qui intrat, & facit. hic pius est. Est de-
nique qui nec intrat, nec facit. hic impius est.

In his qui sedent ante sapientes hæc quatuor inveniun- 16.
tur, natura spongiæ, infundibuli, sacci fecem conservantis,
& vanni. Spongia attrahit omnia. Infundibulum, quod ab
una parte attrahit, ab altera rursus effundit. Saccus fecium
D 2 effun-

effundit vinum & retinet feces. Vannus sive ventilabrum excutit aceres, & retinet frumentum.

17. Omnis amor qui pendet ab aliqua re, cessante ea re illico cessat: qui verò non pendet ab aliqua re, nunquam cessat. Quis amor pendet ab aliqua re? Amor Amnonis & Thamaris. Quis amor à nulla re pendet? Amor Davidis & Ionathæ.
18. Omnis contentio quæ Dei causa suscipitur, futura est stabilis ac diuturna: quæ verò alia causa suscipitur, non futura est stabilis ac diuturna. Quæ contentio Dei causa suscepta fuit? contentio Hillelis & Samai. Quæ contentio alia causa suscepta fuit? Contentio Coræ & universi cœtus ipsius.
19. Si quid agere voles, dic, Deo volente, aut si Deus decerneret: aliàs nunquam succedet quod ages.
20. Dicunt mundum vastari ob hæc tria, Vexationem piorum: perversitatem iudicii: & malam doctrinam. *sensus est, propterea quòd impii pios vexent, iudices jus pervertant, & sacerdotes legem non rectè doceant.*
21. Aiunt quoque apud Deum tanti esse senem unum iustum, ut propter eum orbis mala non importet.
22. Cui hæc tria adsunt, oculus bonus, spiritus contritus, & animus deiectus, eum dicunt esse ex discipulis Abrahami patris nostri: contrà cui adsunt, oculus malus, spiritus elatus, & animus amplus, eum esse aiunt ex discipulis Balaami impii.

Oculus bonus) oculum bonum habere dicitur, qui contentus est sorte sua, quam αὐτάρκεια Græci vocant. Huic opponitur oculus malus, id est, avaritia vel invidia. Animus amplus)

amplius) cupidus gloriæ aut ambitiosus: ad verb. anima lata
sive ampla. Maimonides hunc locum enarrans, Oculus ma-
lus, inquit, est sollicitudo circa divitias. Anima verò lata est
nimia cupiditas: ita ille: alii aliter enarrant. Est etiam ubi
scriptum sit *בפש קצרה*, id est, animus ad iram pronus.

Natus quinque annos ad Scripturam. 23.

Natus decem annos ad Deuteriosim.

Natus 15. annos ad Thalmud.

Natus 18. annos ad nuptias.

Natus 20. annos ad sectandum divitias.

Natus 30. annos ad robur.

Natus 40. annos ad prudentiam.

Natus 50. annos ad consilium.

Natus 60. annos ad senectutem.

Natus 70. annos ad canitiem.

Natus 80. annos ad † summum.

Natus 90. annos ad foveam.

Natus 100. annos reputatur pro mortuo:

† ad summum) respexerunt ad locum Davidis. Psal. 90.10.

Dies annorum nostrorum septuaginta anni, aut ad summū
octoginta. In Ebræo est *וְיָאָם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמֹנִים שָׁנָה*, id est,
interprete Hieronymo, Si autem multum, octoginta anni.

Licet panem cum sale comedas, vinum mensurâ bibas, 24.
& humi dormias, si modò in lege te exercueris, beatus ta-
men es, & benè tibi erit: beatus es in hoc seculo, & benè
tibi erit in futuro.

Huic simile est dictum Epicuri, cujus mentio apud Sene-
cam, quo dicebat sapienti, qui modò panem & aquam habe-
ret, nihil deesse ad felicitatem.

25. Iudæus quidam, cuius nomen proditum nõ extat, cùm ei Cosroes Persarum Rex objiceret paupertatē, ac diceret, contemptionem nihil boni Iudæis reliquisse, respondit, Tu nos aspernaris, ô Rex, propter ea, in quibus tamen gloria- ti sunt primores & q. capita gentium. Quandoquidem & Nazareni gloriantur plurimum de illo, qui dixit: Si quis percutiat maxillam tuam dextram, obverte ei sinistram, & auferenti abs te tunicam tuam, permitte illi & pallium tuum. Cuiusmodi difficultates centenâs & ille ipse, & qui consuetudine ei coniuncti, eumque secuti fuerunt, per- pessi sunt: contemptum videlicet, supplicia, & mortem ipsam, &c.

LIB. I. FINIS.

APO-

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page, including the words 'A P O' and 'LIB. I. FINIS.']

31
APOPTHEGMATVM

Lib. II.

Hiber secundus continet apophthegma-
 ta Ebraeorum interpretum, qui ab Eleazaro pon-
 tifice in Aegyptum missi fuerunt ad regem Pto-
 lomaeum: quorum nomina apud Aristeam hoc or-
 dine commemorantur.

Ex prima tribu:

Iosephus, Ezeccias, Zacharias, Iohannes, Ezeccias, Elisæus.

Ex secunda tribu:

Iudas, Simon, Samuelus, Adæus, Mattathias, Eschlemias.

Ex tertia tribu:

Nehemias, Iosephus, Theodosius, Basæus, Ornias, Dares.

Ex quarta tribu:

Ionathas, Abræus, Elisæus, Hananias, Chabrias, Satus.

Ex quinta tribu:

Ifacus, Iacobus, Iesus, Sabbataeus, Simon, Levis.

Ex sexta tribu:

Iudas, Iosephus, Simon, Zacharias, Samuelus, Selemas.

Ex septima tribu:

Sabbataeus, Sedecias, Iacobus, Ifacus, Iesias, Nattheus.

Ex octava tribu:

Theodosius, Iason, Iesus, Theodotus, Iohannes, Ionathas.

Ex nona tribu:

Theophilus, Abramus, Arsamus, Endemias, Iason, Daniæus.

Ex decima tribu:

Ieremias, Arsamus, Iason, Endemias, Eleazarus, Dathæus.

Ex undecima tribu:

Samuelus, Iosephus, Iudas, Ionathas, Chaber, Dositheus.

Ex.

Ex duodecimatribu:

Isaelus, Iohannes, Theodosius, Arsamus, Abietes, Ezeielus.

Hi omnes fuerunt numero duo & septuaginta: quibus, simulac advenissent, rex lautum & opiparum sex dierum convivium præparari curavit: & denis, quatuor prioribus diebus; undenis posterioribus duobus quæstionem vel de felici regni gubernatione, vel de vitæ præclaræ instituendæ ratione proposuit, in hunc qui sequitur modum.

Primi
diei cõ-
vivii.

Sedentibus illis ordine secundum ætatē, eum qui primum locū in sessione habebat, interrogavit: **QVOMODO**

1. regnum ad finem usque retinuerit extra lapsum & offensionem? Ad quod ille paululum cunctatus, respondit: Si in tota tua gubernatione imitatus fueris æquitatem & mansuetudinem Dei. Nam dum ita indignos quidem prosequeris mansuetudine & lōganimitate, dignos verò (quem admodum par est) tractabis honorificentius & mitius, illos etiam de sua improbitate detrudes, & perduces ad pœnitentiã eius.

2. Hoc collaudato, proximum interrogabat: **QVOMODO** quodque instituat & agat? Ille respondit: Ita ipsum singula rectè acturum: si quod iustum est erga omnes conservet, ex eo quod statuat omnem cogitationem suam Deo notã esse: & in primis, si cum timore Dei actiones suas inchoet, in nulla earum interruptum & parum cõmodum processum habiturum.

3. Hoc etiam admodum benignè audito, sequentem interrogabat: **QVOMODO** posset nancisci & retinere sibi animis consentientes amicos? Cui ille: Si illi viderint te magnam curam habere illorum cœtuū, quibus præsis: tu verò

ita

ita hoc facies, si considerabis, quomodo Deus iuuet genus humanum, qui valetudinem ipsis, alimenta, victum, & alia omnia præparat temporibus suis.

Suffragatus & huic, sequentem interrogabat: **QVOMODO** 4.
DO in iure dicendo, & iudiciorum sententiis ferendis possit laudē & approbationē assequi apud illos etiam qui non sint sui cōpotes facti voti? Ille dixit: Si omnib. te præbueris fermone equabilem, & nihil neq; superbè, neq; pro tua potentia egeris contra delinquentes. Hoc aut ita facies, si Dei observabis administrationē & constitutionem, qui dignis perficit vota ipsorū: quos aut non vult participes fieri suorū votorum, illis aut per insomnia, aut factis & actionibus ipsis ostendit, ipsorum vota esse noxia: neque eos vel pro ipsorum delictis, vel pro suæ potentia magnitudine affligit, sed æquitate erga illos utitur.

Et hunc suis laudibus profecutus, interrogabat eum qui sequebatur: **QVOMODO** in rebus bellicis posset esse in- 5.
VICTUS? Ille dixit: Si neq; in multitudine, neq; in potentia & viribus fiducia tuam collocaveris: sed Deū semper invocaveris, ut tibi iuste oīa agenti, conatus & consilia dirigat tua.

Cum hunc etiā approbasset, interrogabat alium: **QVOMODO** 6.
EXISTAT hostibus formidolosus? Ille dixit: Si & armorum & potentia multo apparatu instructus fueris, & hæc longiore tempore detinueris ad negocii finitionem, compositionemque, quasi inania extra omnem rei aggressionem. Etenim & Deus utitur dilatione, & ita per declarationem potentia suæ omnium animis incutit terrorem.

Hoc etiam collaudato, ad sequentem dixit: **QVID** sibi 7.
AD vitam degendam possit esse optimum? Ille ait: Hoc co-

E

gnitum

gnitum habere & statuere, Deum uniuersorum domina-
ri: nosq; etiam in illis, quæ nobis maximè sunt gloriosæ a-
ctiones, non dirigere consilia nostra, sed Deum omnia per-
ficere & gubernare pro sua potentia.

Comprobata & huius sententia, interrogabat alium:

8. QVOMODO & ipse posset omnia conseruare & tueri inte-
gra & salva, & tandem eundem rerum suarum statum po-
steris etiam tradere ad perpetuitatem quandam? Ille dixit:
Orando assiduè Deum, ut bona de rebus agendis capias
consilia: & monendo liberos, ne efferantur dignitate & o-
pibus, neue putent se ista habere ex se, sed sciant Deum ea
largiri.

Suffragatus & huic sententiæ, ex sequente percontaba-
9. tur: QVOMODO quosvis eventus moderatè ferat? Ille in-
quit: Si tibi persuaseris, homines ita creatos à Deo, ut &
malorum & bonorum maximorum in vita fiant partici-
pes: nec inueniri hominem, qui sit huius vicissitudinis ex-
pers: Deum verò contribuere animum æquum, pro quo
ille sit orandus.

Hoc etiam benignè & cum approbatione audito, dixit,
Omnes præclarè respondere: sed interrogato adhuc uno
tantùm, velle in præsens desistere, ut conuersis ad læticiam
& oblectationè liceat hilaribus esse: sequētibus verò 6. dieb.
velle etiam ex reliquis aliquid addiscere. Deinde quæsiuit
10. ex proximo: QVIS finis esset fortitudinis? Ille respondit:
Si quod in rebus arduis & periculosis fuerit rectè delibera-
tum & constitutum, id etiam ita pro animi sententia ex-
pediatur. Sed tibi, ô Rex, à Deo præclarè omnia perficiun-
tur, qui recta & salutaria habes proposita. Acclamantibus
omni-

omnibus ad hæc, & applausu suam approbationem declarantibus, Rex ad philosophos, qui non pauci aderant, dixit: Ego arbitror istos homines excellere virtute, & præ aliis esse intelligentes, qui ex tempore ad huiusmodi quæstiones ita aptè respondent, omnes à Deo sermonis sui initiū capientes.

Tum Menedemus philosophus Eretriensis: Rectè sanè, inquit, Rex. Nam cum à Deo omnia gubernentur, & rectè hoc statuamus, hominem esse Dei creaturam: consentaneum est, ut ii omnes sui sermonis vim & rectitudinem à Deo principaliter petant. Hic cum rex innuisset, ipse desit de his verba facere: ac deinde conversi sunt ad hilaritatem convivii, quod ad vesperam demùm est solutum.

Postridie rursus eodem modo & ordine & convivium ^{Secundi diei convivium.} erat apparatus, & singuli discumbebant: ibi Rex, cum visum esset commodum interrogare aliquid ex illis viris, qui ^{II.} sequebantur eos, qui pridie responderant ad interrogata, coepit cum undecimo colloqui, quia decē die priori erant interrogati. ac silentio facto, quærebat: QUA ratione dives permanere posset? Tum, qui interrogatus erat, paululùm moratus, dixit: Si nihil præter regni dignitatem & per luxum egeris, si que sumptus nullos in inania & inutilia impenderis: tuos verò subditos studueris beneficiis tuis perducere in benevolentiam erga te. Nam Deus est summè beneficus, & omnium bonorū causa: què imitari oportet.

Collaudato hoc, Rex alterum interrogabat: QVOMODO ^{12.} veritatem diligere & colere posset? Ille respondit: Si primùm statueris, magnum dedecus esse omnibus hominibus, mentiri: multo verò magis, regibus: qui cum habeant

E 2 potestatem

potestatem agendi quæ velint, cur mentiantur? Deinde si hoc etiam consideraveris: Deum esse veritatis amatorem.

- Hoc etiam valdè approbato, conversis oculis in sequentem, dixit ad eum: QVÆ esset doctrina, & qui fructus sapientiæ? Ille respondit: Quemadmodum tu mala quidem recusas habere, bonis verò omnibus abundare cupis, sapienter egeris, si similiter affectum te erga subditos & delinquentes exhibueris, honestos verò & probos viros humanius & animo æquiori monueris. Nam Deus etiam in sua administratione omnes homines æquitate prosequitur.
14. Collaudato hoc, ad sequentem dixit: QUA ratione posset esse humanus? Ille respondit: Si consideraveris, quàm longo tempore, & in quantis miseriis genus humanum nascatur & crescat: quodque ideò nec facilè punire oportet, neque accusare alios, ex hac cogitatione, quia vita humana per se obnoxia sit doloribus & afflictionibus. Ex horum enim diligenti consideratione inclinaberis ad misericordiam: & eo magis, si Deum etiam cogitabis esse misericordem.
15. Approbato & hoc, proximum interrogavit: QUI mores in regia administratione essent in primis necessarii? Ille dixit: Ut quis se servet immunem ab omnium munerum corruptione: ut sit sobrius maiori vitæ tempore: ut iusticiam omnibus rebus præferat, & eius amatores amplectatur singulari benevolentia: quia & Deus amat justos.
16. Hoc etiam suis laudibus ornato, ad alterum dixit: IN quo consisteret pietas? Ille: In eo, inquit, ut persuasum habeas, Deum omnia in omnibus agere & scire, neque ipsum latere quicquid quod homo vel benè vel malè agat. proinde

de si, quemadmodum Deus totum mundum sua benignitate fovet, & tu similiter feceris, nunquam impinges & delinques.

Hoc etiam cum acclamatione approbato, dixit ad sequentem: *QVIS* esset finis, & quod officium regnandi? 17. Ille dixit: Rectè seipsum regere: & quidem ita nihil ex confidentia opum & gloriæ concupisces, quod sit elatum & indecens, si sortem tuam diligenter perpenderit. Nam omnia tua ita tibi affunt tanquam nihil: & Deus vacat omni cupiditate plurium, & est æquus. quod etiam tu, ut homo, consideres: neque multas iurisdictiones ad tuum regnum pertrahere cupias.

Laudato eo, proximum interrogabat: *QVOMODO* posset habere optimas cogitationes, deliberationesque? Respondit ille: Si semper proposueris tibi iusta, & statues iniusticiam esse vitæ privationem & perniciem: iustis verò Deum semper adornare bona.

Hoc approbato, ad sequentem dixit: *QVOMODO* in somno quietus esse possit? Ille dixit: Quæris rem explicatu difficilem. nam in illis quæ in somno dormientibus eveniunt, non regimus nos ipsi, sed ducimur sensu irrationali circum illa. quæ enim utcunque inciderunt, illis afficimur tanquam iis quæ cernamus. idq; fit sine ratione, quatenus putamus nos vel in mare ferri, vel navibus vehi, aut vendere aliquid, aut volare sublato, aut peregrinari, idq; genus alia facere, quæ postea experimur non extitisse. Licet autem hæc sit difficultas in hoc negotio, tamen quantum ego possum assequi intelligētia mea, ita puto tibi faciendū esse Rex, ut omnia quæ & agenda & dicenda sunt tibi, illa

referas ad pietatem, Nam ut ipse expertum habes, dum meditaris & agis ea quæ sunt virtutis, interim neque gratificaris alicui præter rationem, neque potentia confusus ius tollis. Ferè autem, quibus in negociis quis vigilans multum versatur, in illis etiam in somno animus eius occupatur. Hinc ergo, qui vigilans omnem cogitationem & actionem suam ad honestissima & optima habet destinatam, ille etiã in somno inde rectas habet commotiones: sicut & tu Rex perpetua es animi æquabilitate præditus.

Hoc etiam cum applausu audito ad sequentem dixit: Quoniam tibi decimo loco est respondendum, ubi pronũciaris sententiam tuam, convertemur ad cœnationem. Ex
 20. te autem cupio cognoscere: **QVOMODO** nihil egerimus indignum nobis? Ille inquit: Inspice assidue in tuam gloriam & excellentiam dignitatis tuæ, ut ita consentanea illis & loqui & cogitare studeas, ex hac animi sententia: Quia omnes quibus tu imperas, de te cogitent & loquantur. Nã nihil prorsus in te debet esse simulatum & fictum: quemadmodum neque personam illam quam sustines, fingere & simulare potes. Hoc alii in te cernentes omnes, similiter studebunt agere. verum tu nihil simulas, neque es rex personatus: sed præstas regem verum, ex gratia Dei, qui pro tuorum morum præstantia tibi imperium dignum contribuit. Hæc omnia cum Rex cum magno approbationis suæ applausu accepisset, & deinde convivii hilaritatem in fatis longum tempus protraxisset, tandem iussit viros illos ducere cubitum. Quo facto & finita hac convivatione, apparabantur quæ in sequentis diei convivium instruendum pertinerent.

Sequenti

Sequenti ergo die, cum idem discumbentium ordo esset, Rex ubi putavit adesse tempus quærendi aliquid ex illis, primum ex reliquis nondum interrogatis hac allocutus est interrogatione: QVOD imperium esset optimum? Respondit: Sibi ipsi imperare, nec rari ab affectibus suis. Nam hoc quidem est in natura omnium hominum, ut sint animis proni & inclinati ad aliquid prosequendum. & hinc vulgus ferè putat se debere inclinare ad commestationes, potationes, & alias huius generis voluptates: Reges verè existimant, sibi pro suæ potentiæ & dignitatis amplitudine convenire regionum subiugationem: sed modus in omnibus rebus rectus est, & probatur. Tu ergo Rex, conserva & tuearis illa quæ Deus tibi contribuit: quæ verò ad te non pertinent, & ad quæ non datur tibi accessus iustus, illa ne concupiscas.

Tertii
diei cõ-
viviũ.

21.

His delectatus ad sequentem dixit: QVOMODO possit esse liber à vicio invidiæ, ita ut ipse nemini invideret? Ille interiecta brevi mora, dixit: Hoc præcipuè modo, si ita tecum cogitaveris, Deum esse qui distribuat & largiatur regibus potentiam & opum affluentiam, nec esse quenquam regem ex sese. id quod inde patet, quia omnes cupiunt consequi hanc dignitatem: sed non possunt, cum sit Dei donum.

Hoc multis collaudato, ad sequentem dixit: QVOMODO spreverit hostes? Ille dixit: Si studueris omnes homines benevolentia prosequi, & ita tibi paraveris amicitias illorum, non te turbabit hostis ullus: sed ita promeritum & in gratia esse apud omnes homines, est præclarum donum Dei, quo ab illo præstantius non licet consequi aliud.

His

His approbatis, sequentem respondere ad hanc quæstio-
 24. nem iussit: QVOMODO posset esse in perpetua gloria &
 fama apud homines? Ille dixit: Si fueris munificus, & propensus ad alios promptitudine animi & beneficiis demerendos, nunquam te deficiet gloria. Sed ut ista iam dicta tibi perpetuò assint, Deus semper invocandus erit.

Hoc cum approbatione excepto, proximum interrogabat: APVD quos conveniret gloriosè & honorificè se gerere? Ille dixit: Alii omnes putant hoc faciendum esse apud illos, qui amicè erga nos sunt affecti: ego autem existimo hanc honorificam venditionem cum gratia civilis moderationis usurpandam coram illis, qui in contrariis gloriâ & laudem quærunt, ut hoc modo illos etiam traducamus ad id quod conveniat, & profit illis. Sed Deus erit orandus, ut hæc ille perficiat, qui omnium animos gubernat & moderatur.

Suffragatus huic, sextum pronunciare iussit sententiam
 26. suam ad hanc quæstionem: QVIBVS esset gratificandum? Ille dixit: Parentibus perpetuò, & in primis, quoniâ Deus maximum dedit præceptum De honorandis parentibus: secundo loco amicis, quod idem vult cum dicit, Amicum ex æquo animæ tuæ. Sed tu Rex præclarè facis, qui omnes homines in tuam amicitiam pertrahere studes.

27. Hoc etiam approbato, sciscitabatur ex sequenti: QVID esset dignum cultu decete & exornatione? Ille inquit: Pietas. hæc enim & ipsa est excellens quædam pulchritudo, quæ vim suam fitam habet in charitate, dono Dei: quam tu etiam possides, & in ea omnia bona complecteris.

Ad hæc amico admodum applausu edito, ad sequentem dixit:

dixit: QVOMODO offensione aliqua imminutam gloriam 28.
recuperare posset? Ille inquit: Tu quidem non potes labi
& offendere quenquam, qui in omnes beneficia confers,
& offendere quenquam, qui in omnes beneficia confers,
unde germinat benevolentia: quæ cum sit superior maxi-
mis armis, præstat maximum munimentum & præsidium.
sed si qui solent delabi in offensas, illi ea, quibus offendunt
alios, non amplius faciant: sed reconciliatis animis offenso-
rum, iusta agant. Verum hoc est donum Dei, bonis & non
malis actionibus deditum esse.

His oblectatus, ad sequentem dixit: QVOMODO quis 29.
vacuus esse possit à tristitia? Ille respondit: Si neminem læ-
serit, sed omnes ex amore & studio colendæ iusticiæ iuve-
rit. huius enim fructus pariunt securitatem, & tranquilli-
tatem animi. Interim tamen Deus erit orandus, ne quæ
præter animi nostri voluntatem & sententiam incidere so-
lent, ut obitus, morbi, moestitia, & similia, illa etiam eum
turbent. Sed tibi, pietatis cultori, nihil horum accidere po-
test.

Rectè autem & hoc approbato, decimum interrogabat: 30.
QVID esset in primis gloriosum, & homine dignum? Ille
dixit: Colere & venerari Deum, non muneribus & sacris,
sed animi puritate: & hoc sancto studio cogitandi & consi-
derandi, ut omnia ab ipso creentur, & gubernentur secun-
dum voluntatem suam. Ad quem quidem tu es animo &
sententia tua perpetuò conformatus: sicut hoc licet facile
omnes cognoscere ex illis quæ egisti, & agis. Tum Rex
maiore acclamatione cōprobationis suæ ipsos omnes pro-
sequebatur: comprobantibus ipsos etiam aliis qui aderant,
& præcipuè philosophis, quibus illi longè præstantiores
F erant

erant & studiis vite & orationis usu, ut qui à Deo omnium caperent initia: Hinc Rex ad hilaritatem convivii & invitationem rediit.

Quarti
dici cō-
viviū.

- Postero die, convivio instructo ad eundem modum, cū Regi esset visum opportunum, incipiebat interrogare illos qui sequebantur eos, qui iam responderant, ac ad
31. primum dicebat: **N V M** prudentia studiis & doctrina parari posset? Ille dixit: Est hic habitus animi, qui à divina virtute dirigitur ad prosequenda omnia honesta, & contraria averfanda.
32. Suffragatus huic, sequentem interrogabat: **Q V I D** in primis faceret ad valetudinem tuendam? Ille respondit: Temperantia. Sed hanc non licet assequi, nisi Deus ad eam mentem præparet & conformet.
33. Hoc approbato, ad alium dixit: **Q V O M O D O** parentibus dignas quis posset referre gratias? Ille dixit: Nulla prorsus tristitia & molestia ipsos afficiendo. Sed hoc non conceditur, nisi Deus mentis dux & gubernator extiterit in consiliis & actionibus dirigendis ad optima quæque.
34. Suffragatus & huic, ad sequentem dixit: **Q V O M O D O** quis fieri posset cupidus audiendi? Si, inquit ille, existimaverit utile esse omnia cognoscere, ad hoc, ut ex auditis aliquid seligat, quod cū tempus postulet, depromat, & in agendo sequatur: sub gubernatione tamen & quasi manu ductione Dei, quia ab ipso actiones ad suos eventus perducuntur.
35. Hoc comprobato, ad sequentem dixit: **Q V O M O D O** quis nihil egerit contra leges? Ad hoc dixit ille: Ita potuerit aliquis obtemperando sequi leges, si statuerit, Deum cogitationes

tionem & intelligentiam suggessisse legumlatori ad ferendas leges tales, in quibus salus hominum consistat.

Approbato hoc, ad sequentem dixit: **QVAE** esset cognitionis utilitas? Ille respondit. Si rem existimare volumus ex eventis, ut in adversa quidem fortuna unà deiiciantur, affliganturque, pro magnitudine ipsorum mutuae cognitionis (Quæ cum fiunt, & gloria sequitur, & cognitionis vinculum fit arctius. quoniam cognatio, benevolentia & beneficentia temperata, fit omnino indissolubilis.) in fortuna verò secunda ultra res ipsorum nihil amplius requirant, & aliunde petant: sed Deus orandus erit suppliciter, ut omnia prosperet.

Hoc similiter approbato, sequentem interrogabat: **QVOMODO** quis posset sine metu esse? Ille dixit: Si habuerit mentem nullius malæ actionis sibi consciam, ex beneficio Dei, dirigentis animum ad cōsultationes de oibus rebus bonas.

Huic suffragatus, ad alium dixit: **QVOMODO** quis posset in promptu habere rationem rectam? Ille dixit: Si semper respexerit ad hominum infortunia, & inde hoc didicerit, Deum adimere aliis secundam fortunam, alios verò extollendo evehere ad dignitatis decus.

Hoc etiam approbato, sequentem hortabatur ostendere: **QVOMODO** neq; ad ignaviã, neque ad voluptates distraheretur? Ille inquit: Si ob oculos habueris, & consideraveris, te præesse magno regno, & multis imperare, nec debere mentem ad alia traducere, sed circa istorum administrationem retinere animi cogitationes & curas: interim tamē orandus erit Deus, ne quid omittas eorū quæ sint officii tui.

Hoc collaudato, decimū interrogabat: **QVOMODO** pos-

set cognoscere dolosè secum agentes? Ille respondit: Si observaveris, quàm sit cuique vita libero homine digna, & quàm constans certa que morum æquabilitas in salutationibus, consultationibus, & reliqua conversatione, in benevolentia, & reliquis vitæ officiis nihil ultra modum agant. Deus autem tibi, Rex, mentem ad optima diriget. Rex cum applausu hoc accepto, & simul omnibus aliis nominatim collaudatis, idque etiam facientibus aliis qui aderant, deinde convertuntur ad hilaritatem canentium.

Quinti
dici cõ-
viviũ.

Sequenti die Rex similiter captata opportunitate, interrogabat sequentem: QV AE esset maxima negligentia? Ille

41. ad hoc respondit: Si quis non curat liberos, nec eos educando quàm diligentissimè informat. Nam oramus Deum semper non tam pro nobis, quàm pro liberis nostris, ut illis absint omnia bona. ut autem verè cupiant & possint acceptare temperantiæ disciplinam, hoc est gratiæ & virtutis divinæ.

42. Hunc fassus rectè dixisse, alium interrogabat: QV O M O D O amator patriæ quis extiterit? Ille dixit: Si ita statuerit secum, honestum esse & vivere & mori domi: apud peregrinos verò, reputet egentes quidem contemni, divites verò malè audire, tanquam ob turpitudinem aliquam exulent. Verùm tu, Rex, si perges beneficè tractare omnes, quæ admodum hoc diligenter facis, Deo contribuente tibi erga omnes tam benignam voluntatem, habebis amator patriæ.

43. Hoc audito, ex eo qui sequebatur quærebat: QV O M O D O quis cum uxore posset commodè & consentienter in coniugio degere? Ille dixit: Hoc quidem certum est genus muliebre

muliebre esse confidens & animosum, & idoneum ad quā rem cunque velit efficiendam: ad hæc, mutabile, ob consilii & sexus imbecillitatem naturalem: sed cum ratione & sana mente est tractādum, nec irritandum adversando ad contentionem. Ita enim vita recto & felici cursu agitur, cū gubernator eius scit & considerat ad quem scopum omnia in ea consilia & actiones omnes oporteat referre. verūm accedente invocatione opis diuinæ. hæc gubernatio fit fœlix.

Hoc cum assensione audito, ad sequentem dixit: **QVOMODO** 44.
MODO sine erratis vixerit? Ille dixit: Si egeris omnia cum diligenti consideratione, & non habueris fidem calumniis, sed putaveris tibi singula esse expendenda: sique cum iudicio pariter & colloqueris cum aliis, & de quibus fueris locutus, illa perficies: ita, Rex, nunquam laberis & errabis. Sed hæc ita expendere, & in iis per se verare, est opus divinæ virtutis.

His exhilaratus, sequentem interrogabat: **QVOMODO** 45.
POSSIT esse liber & vacuus ab ira? Ad hoc dixit ille: Si primum consideraveris, quod cum omnium potestatem habeas, si adiunxeris iram, mortem sis allaturus multis: id quod est inutile & triste, si quis ex eo quod omnia in sua potestate habeat, multos vita privat: deinde si hoc etiam perpenderis, cum omnes habeas subiectos, & nullum adversantem, non esse cur tibi sit irascendum. Postremò, si & hoc expèderis, Deū totum mundū gubernare cum māsuetudine sine indignatione omni: huncq; Rex, tibi esse imitandū.

Fassus hunc præclare respondisse, ex sequente percontabatur: **QVID** esset rectè deliberare, & sana capere consilia? Ille dixit: Omnia rectè agere cum diligenti pondera- 46.
tionem,

tione, appositis ad consultationem ex contraria parte noxiis etiam, ut ita singulis inspectis perpensisque & rectum consilium capiatur, & quod constitutum sit peragatur. Sed illa demum sunt optima consilia, quæ divina virtute in piis animis reguntur.

Rectè & hunc statuisse fassus, proximum interrogabat:
 47. QUID esset Philosophia? Ille dixit: Rectè sentire & statuerè de singulis quæ eveniunt in vita, nec de gradu moveri impetu ullius cupiditatis: sed perpensis incommodis quæ ex cupiditatibus existât, pro tempore omnia agere, ut conveniat cum animi moderatione. Sed ut horum curam habere possimus, Deus erit colendus.

Erga hunc etiam approbatione declarata, ad proximû
 48. dixit: QVOMODO apud peregrinos posset nancisci hospitales & faciles ad se excipiendum? Dixit ille: Si te erga omnes æqualem exhibueris, aut etiam inferiorem magis quàm superiorem erga illos apud quos peregrineris. Nam primùm Deus ipse in universum, quod se humiliat, acceptat ex sua natura. Deinde etiam homines ipsi demissos humanitate prosequuntur.

49. Suffragatus huic, alium interrogabat: QVOMODO extruere posset, quæ sint futura diuturna? Ad hoc dixit ille: Si magna & honorifica perfeceris opera, ut contemplantes ea, ob pulchritudinem cogantur ab illis abstinere, nec ullus similia ausit instituere, aut alios intentos curæ necessariæ ad ea perficienda perpellere possit sine mercede. Sed præcipuè hoc ita assequeris, si consideraveris, Deum magna providentia gubernare & tueri genus humanum, & ipsis suppeditare valetudinem, integritatem sensuum, aliâque omnia

omnia, & tu simile quid, imitans ipsum, egeris, non neglecta interim etiam iusta malorum compensatione. Nam quæ per iusticiam peraguntur, illa habent diuturnitatem.

Hunc etiam falsus rectè dixisse, interrogabat decimum: **QV**IS esset fructus sapientiæ? Ille dixit. Non esse sibi con- 50. scium malarum actionum, & in tota vita degenda veritatem colere. nam ex hoc maximum gaudium, & tranquillitas animi maxima tibi contingent Rex. Spes etiã in Deo præclara continget tibi, piè administranti regnum. His auditis, omnes exclamarunt cum applausu magno. deinde rex læticia repletus, ad propinandum est versus.

Sequenti autem die apparato convivio, series eadē, quæ ^{Sexti diei cō-} antè, erat discumbentium. ibi Rex data opportunitate, re- ^{viviū.} liquos interrogare cœpit, ac ad primum dixit: **QV**OMODO 51. quis vitaverit, ut non in superbiam incidat? Ille dixit: Si primum æqualitatem servaverit: deinde ubique sibi subiecerit, quòd ipse homo præsit hominibus: tertio, si cogitaverit, Deum deprimere superbos, & exaltare humiles:

Commendato eo, sequentem interrogabat: **QV**IBVS 52. sit utendum consiliariis? Illis, inquit ille, qui in multis sunt exercitati negociis, & qui sinceram erga te conservant benevolentiam, quiq̃ue eisdem tecum præditi sunt moribus: sed horum cognitio contingit dignis, ex illustratione divina.

Collaudato & eo, sequentem interrogabat: **QV**AE POS- 53. sessio esset regi in primis necessaria? Ille respondit: Subditorum humanitas & amor, quia ex his benevolentia nexus existit indissolubilis. Sed Dei est, ista ex animi sententia perficere.

54. Eo comprobato, ex sequente percontabatur: **QVI** s finis esset orationis? Ille inquit: Persuadere, sed ita ut ostendas, adversariū ex argumentis & orationis suæ serie habere noxia proposita. ita enim conciliabis tibi auditorem ad sententiam tuam acceptandam: non contrā disceptando rationibus, sed adiutus ipsius adversarii comprobatione. Verūm Deus est, qui sua virtute gubernat persuasionem, ad eventum exoptatum.

55. Præclarè hunc fassus dixisse, alium interrogabat: **QVOMODO**, cū in regno sit varia hominum multitudo, Regi cum illis convenire possit? Ille inquit: Duce iustitia, cuique quod ei convenit attribuendo: quemadmodū tu Rex hoc facis, Deo suppeditante tibi sanitatem & rectitudinē iudicii.

56. Hunc benignè amplexus, ad alium dixit: **OB QUAE** sit tristandum? Ille respondit: Ob illa, quæ adversa eveniunt amicis, si cernamus ea fore diuturna, & inevitabilia. Nam ob defunctos & liberatos malis, ratio non permittit tristari. Sed ad se & suum commodum respicientes, etiam ob hæc omnes homines tristantur. Ceterū ut quis effugiat omne malum, hoc non contingit nisi virtute Dei.

Fassus hunc respondisse ut oportebat, ad proximum dixit: **PER** quæ veniat quis in contemptum, & amittat gloriam, & existimationis famam? Ille dixit: Quando in aliquo existit superbia, & confidentia perpetua, tum supervenit contemptus, & existimationis eius everfio. Deus tamen omnem gloriam gubernans, quò vult eam inclinat.

Huius etiam sententia pro rata accepta, sequentem interrogabat: **QVI** **BVS** debeat se credere? Illis qui versantur

tecum

tecum ob benevolentiam, non ob metum, neque ob potentiam tuam, referentes inde omnia ad suum commodum. Nam illud, argumentum est amoris: hoc, malevolentiae, & callidae captationis opportunitatis ad fraudem usurpandam. Nam qui ducitur cupiditate rerum suarum locupletandarum, solet esse proditor: verum tu omnes benevolos habes, Deo suggerente tibi rectitudinem consilii.

Fassus eum sapienter respondisse, dixit sequenti: QUID 59. conservet regnum? Ad hæc respondit ille: Sollicita & diligens observatio & cura, ne à præfectis negociis expediendis quid perperam agatur, & mali aliquid inferatur in subditos. quam quidem curam tu sedulo adhibes, Deo subministrante tibi animi cogitationes graves.

Hoc confirmato, sequentem interrogabat: QUID 60. conservet gratiam & honorem? Ille dixit: Virtus, quæ bona peragit opera, & quod vitiosum est abolet. quemadmodum tu hoc donum nactus divinum, erga omnes conservas & usurpas perfectam virtutis probitatem.

Hoc etiam libenter audito, undecimum, eo quod illorum duo supra septuaginta essent, interrogabat: QVOMODO 61. etiam in bello gerendo possit esse animo tranquillo? Ille dixit: Si tibi persuaseris, nihil esse à te temerè & negligenter ordinatum, omnesque tuos ad edenda præclara facinora inde certaturos quia sciant, ut maxime ex vita excesserint, te habituros curatorem rerum suarum. Neque enim, Dei beneficio nactus ex animi sententia rerum successum, cessas omnes tuos refocillare, & erigere tua munificentia, ad meliorem rerum suarum statum. Edita significatione approbationis suæ per applausum, ipsos omnes

G amicè

amicè commendavit, & singulis paulò plus propinavit, ut eò plus oblectationis & gaudii haberet ista sua conversatio cum ipsis.

Septimi
diei cõ-
viviũ.

Septimo die, instructo cõvivio cum maiori apparatu, eò quòd plures, & ii satis multi, advenerant legati ex civitatibus, cum tempus adesset, Rex primùm ex reliquis ad in-
62. terrogandum percunctabatur: **QV O M O D O** effecerit, ut nò seducatur & decipiatur verbis aliorum? Ille inquit: Si expenderis & quis sit qui dicat, & quid dicat, & de quo dicat, & quidem longiori tempore eadem aliis modis sciscitãdo. Sed habere mentem celerem, & idoneam ad quævis diiudicanda, qualem tu habes, hoc est præclarum donum Dei.

Applausu approbationis edito, alterum interrogabat:
63. **QV A R E** plerique homines virtutem non amplexarentur? Ille dixit: Quia natura omnes homines sunt incõtinentes, & proclives ad voluptates: unde solet existere iniustitiæ & avaritiæ immensitas. At virtus functione & vi sua inhibet præcipites ad incontinentiam voluptatis, & iubet potiùs colere continentiam & iustitiam: sed hæc etiam omnia Deus administrat pro sua voluntate.

Confessus hunc benè respondisse, proximum interro-
64. gabat: **QV I B V S** Reges potissimùm insistere deberent? Ille inquit: Legibus, ut suo iustè agendi studio demereantur omnium famam & approbationem: quemadmodũ tu Rex, hoc modo obtemperans mandato divino, immortalem nominis tui memoriam es adeptus.

Fassus & hunc præclare dixisse, sequẽtem interrogabat:
65. **QV I** essent constituendi administratores functionum publicarum? Ille dixit: Qui oderunt improbitatem, & imi-
tantes

tantes mores & vitæ tuæ rationem, ad retinendam perpetuam existimationis suæ famam, iusta agunt: quemadmodum tu Rex hæc facis, quia divinitus concessam iustitiæ coronam habes.

Approbato eo clara voce, & oculis in sequentem coniectis, dixit ad eum: **QVOS** oporteat in belli duces eligere? 66. Ille respondit: Fortitudine & iustitiâ præstantes, & quibus potius est servare homines, quam cupiditate victoriæ per confidentiam perdere eorum vitam. Nam ut Deus beneficus est in omnes, ita tu imitatione eius omnia beneficentia prosequeris.

Fassus eum benè respondisse, alium interrogabat: **QVEM** 67. hominem conveniat prosequi admiratione? Ille dixit: Eū qui cū gloria, opibus & potentia abundè sit exornatus, interim tamen animo æquali sit erga omnes. quemadmodum tu Rex, dignus es admiratione, qui dignitate, opibus & potentia excellens, hoc facis, Deo tibi huius rei curam iniiciente.

Hoc quoque comprobato, ad proximum dixit: **IN** qui- 68. bus rebus reges maiori tempore versari deberent? Ille inquit: In legendo & in commentariis legationum illarum quæ extant perscriptæ ad reges, ad instauranda illa quæ faciunt ad rectam, salutarem & diuturnam hominum gubernationem. Quo studio tu, Deo promovente tuos conatus ad eventus suos, consecutus es gloriam aliis inaccessibilem.

Vt res se habeat, & hunc fassus dixisse, sequentem interrogabat: **QUALIS** vitæ ratio sit incunda, & quid agendū in otio & remissione animorum? Ille inquit: Contem-

planda sunt illa quæ sobriè & cum animi contractione adornantur: & ob oculos ponenda, quæ in vita cum decore, honestate & moderatione fiunt, gerunturque, ut moderatè & continenter vivas. Inest enim & in his quædam informatio, & sæpè ex minimis aliquid prosecutione dignum demonstratur. Tu verò, cum senio usuque vitæ & actionum sis exercitatus, philosopharis in studio & actionibus virtutis perfectæ, ex illa præstantia honoris quæ tibi à Deo contigit.

70. Delectatus oratione huius, ad nonum dixit: QVÆ sit vitæ ratio in conviviiis peragendis ineunda? Ille inquit: Si adiunxeris tibi discendi cupidos, qui que possint tibi & regni negotia & subditorum mores vitamque commemorare, nihil his concinnius & suavius poteris habere. Nam tales, cum habeant animos eruditos, & conformatos ad res optimas, sunt chari Deo. quemadmodum & tu talibus es occupatus, ut cui omnia à Deo rectè administrantur.

71. Exhilaratus his dictis, sequentem interrogabat: VTRVM sit fatius populo ut ex privatis aliquem sibi eligant regem, an verò ex regia stirpe genitum? Ille inquit: Id est eligendum, quod est naturæ gratum & exoptatum. Nam & ex regibus electi in gubernationem regni, adversus subditos inclementes & duri solent existere: & ex privatis, ac quidem multo magis, nonnulli & alia mala & paupertatem experti, cum ad imperia populorum fuerunt perducti, extiterunt intolerabiliores etiam impiis tyrannis. Sed, quemadmodum dixi, in dolens ingenii, & natura proba, & humanitatis cultu exornata, idonea est ad imperandum: quemadmodum tu Rex magnus es, qui non tam dignitate imperii & opibus præstas

preſtas aliis, quàm equitate & humanitate omnes alios homines ſuperas, Deo tibi iſta in longius tempus ſua benignitate ſuggerente.

Hoc etiam collaudato, poſtremum interrogabat: QUID 72. eſſet in Regia gubernatione maximum? Ad quod ille dixit: Vt ſubditi habeant perpetuam pacem, & celeriter conſequantur in iudiciis ius ſuum. quæ quidem tum fiunt, quando qui præeſt imperio, eſt oſor improborum, & proborum amator: ac maximi facit hoc, ut animam hominis conſervet. Quemadmodum & tu maximum ſemper iudicaſti ſcelus iniuſtitiam: iuſtè verò omnia gubernando, perpetuam tibi conſecutus eſ gloriam ex beneficio divino: unde tu mentem habes ſanctam, & ab omni malorum labe immaculatam.

LIB. II. FINIS.

G 3

APO

A P O P H T H E G M A T V M

Lib. III.

In hoc libro continentur dicta sapiē-
 tum Arabia, & aliorum quorundam collecta ex
 lib. selectarum margaritarum, quem SEPHER
 MIBCHAR HAPPHENINIM vo-
 cant. Eum mihi commodavit vir linguarum Orientalium
 callentissimus Franc. Raphelengius. *Vsus autem sum exem-
 plari edito Cremonæ anno 1558. per Vincentium Contium: in
 quo erant scholia Ebraica valde bona, quibus adjutus sum non
 uno in loco. Scriptus fuit hic liber primùm Arabicè: inde con-
 versus est in sermonem Ebræum à Iudæo nescio quo. nam no-
 men non erat adscriptum. Sed nec apophthegmata certum au-
 torem præferebant: ideo ea nudè citamus sub nomine Sapientis.
 Stilus erat obscurus ac difficilis, cujusmodi esse solet ut pluri-
 mùm in iis, quæ ex aliena lingua commodè translata non sunt.
 Quo faciliùs ignosci mihi debet, sicubi lapsus sum. Sed jam ip-
 sum Sapientem audiamus.*

1. Dicere solet, Interrogare sapientem dimidia sapientia est.
*Nam qui interrogat, ab eo discit, quæ sibi usui sunt ad vi-
 tam rectè & sapienter instituendam. Valet etiam ut si di-
 cas, Interrogare eruditum dimidia eruditio est. Nam sa-
 pientia dicitur Ebræis quicquid alter discit ab altero.*
2. Idem dixisse fertur, Sile & euades: audi & disces.
*Sensus est, sile & vitabis periculum, quod ex incontinentia
 linguæ. Aut sile ad conuicia, & audi sapientes.*
3. Eiusdem est illud, Reges iudicant terram, sapientes iu-
 dicant ipsos reges. *Nam boni principes reguntur consilio
 sapientum.*

Cùm

Cum ex eo quæreretur quis dignus esset regno? Sa- 4.
piens inquit; aut rex qui inquit. vult dicere, qui in con-
siliium adhibet viros doctos & ab usu peritos, qui nihil fa-
cit sine consilio sapientum. Convenit ex parte cum Pla-
tonis dicto, qui asseverabat tum deniq; fore beatas Respublicas,
si aut docti aut sapientes eas regere cœpissent, aut qui regerent
omne suum studium in sapientia collocaſſent.

Interrogatus cur sapientior esset sociis suis. Quia, inquit, 5.
plus in oleo insumpsi, quàm illi in vino. innuit se multum
operæ posuisse in studio sapientiæ: nam ad lychnuchum lucu-
bramus.

Mi fili, ne esto sapiens verbis, sed factis: Quidam semper 6.
in ore habent virtutem, cum vitiis scateant. Atqui virtus est
vitium fugere, & sapientia prima est stultitia caruisse. Talem
sapientiam utinam Deus largiatur omnibus nostri seculi theo-
logis.

Homo sapiens est quamdiu quærit sapientiam: ubi au- 7.
tem se putat ad eius culmen pervenisse, desipit.

Corpus sapientia vacuum, est tanquam domus funda- 8.
mento carens. Nam ut domus fundamento nititur: ita corpus
sapientia regitur.

Dicebat optimum patrimonium esse sapientiam, quod 9.
per eam sapiens compararet opes, quas alius per stultitiam
perderet.

Sapientes in terra, quod luminaria in cœlo. 10.

Quærenti utri potiores essent sapientes an divites? re- 11.
spondit, sapientes potiores esse. Rursus quærenti, Cur er-
go sapientes frequentant ædes divitum? Quia, inquit, sa-
pientes cognitam & perspectam habent dignitatem divi-
tiarum

- tiarum: divites verò ignorant quæ sit dignitas sapientiæ.
12. Negabat sapientem esse, qui aut minorem se contemneret, aut maiori invideret, aut præmium acciperet pro sapientia sua.
13. Dicebat quinque gradibus ad sapientiam perveniri, Silentio, Auditum, Memoria, Opere, Doctrina.
Silentio. nam loqui debet qui docet, non qui discit. Auditum. proximus gradus ad sapientiam, ut quis audiat sapientes. unde illud: Audi & sapiens fies. Memoria. ne excidant quæ didicit. Opere. ut vita exprimat quod didicit. Doctrina. ultimus gradus ut alios doceat.
14. Cum timore perit spes, & cum pudore deficit sapientia. *Qui semper timet casus futuros, indicat se parum spei habere in Deo: rursus quem pudet querere quod nescit, nunquam perveniet eò, ubi ipsa est sapientia, ut verbis utar, quibus olim usus est poeta vetus.*
15. Interroganti an senem discere pulchrum esset? Quippe ni? inquit, nam nescire turpe est.
16. Admonebat cavendum esse stultum, qui coleret, & sapientem qui peccaret. *Qui coleret, hoc est, qui pietatem simularet: qui peccaret, hoc est, qui improbus esset. nam quo quisq; ingeniosior, eo plus nocebit, si malus fuerit.*
17. Cùm videret senem qui literas disceret, Hic, inquit, in arena scribit: cum iuvenem, Hic inquit, in lapide cælat.
18. Doce eum qui nescit; & discere ab eo qui scit. Sic n. scies quod antea nesciebas, & recordaberis, quod prius sciebas.
19. Cuius facta dictis non respondent, si quando aliquem reprehendit, eius oratio cadit super corda, quemadmodum pluvia cadit super lapidem.

Dicebat

Dicebat sapientiam absconditam & thesaurum occul- 20.
tum paria esse.

Item, Nemo deprehendit errorem præceptoris sui, do- 21.
nec audierit contradicentem.

Præcipiebat non esse proiciendas margaritas coram 22.
porcis, innuens non esse docendam sapientiam eum, qui
eam non æstimaret. Nam ipsa quidem, inquit, est pretio-
sior margaritis, & qui eam non æstimat, nec requirit, pe-
ior est suis aut porcis.

Cornu prudentis est mansuetudo. 23.

Cornu stulti est ferocia. 24.

*Cornu) id est signū sive nota. vel est metaphora sumpta
ab animalibus, quæ se cornibus tuentur, q. d. Prudens se tue-
tur humilitate & mansuetudine, dum silet ad convicia, &
omnia fert patienter.*

Præmium mansuetudinis pax. 25.

*Dictum ad imitationē illius, Præmium mansuetudinis do-
mini metus.*

Cum ad maledicta taceret, & ab eo quæreretur, cur id 26.
faceret? Quia vereor, inquit, ne peiora audiam, si respon-
dero. ita est profectò. Qui convicianti respondet, magis ma-
gisque illum lacescit. Quare satius est tacere.

Stulto satis respondet, qui tacet. 27.

Cum quidam diceret homines ævi sui esse pessimos, 28.
nec se vivere posse inter eos. Attamen, inquit, vivendū est
cum hominibus. Nā nec tu illis carere potes, nec illi te. Sed
esto inter eos surdus audiens, cæcus videns, & mutus lo-
quens.

Rogatus quid optimū esset in homine? Tolerantia, in- 29.

H
quit,

- quit, quid pessimum? ultio sive vindicta.
30. Negabat fidem habere, qui non haberet hæc tria. Mansuetudinem, qua stultos ferre posset. Timorem, qui ipsum à vitiis absterret. Spiritum sedatum & placidum, quo hominibus, quod vellet, persuaderet.
31. Cum non nemo ei conviciaretur, & unus ex discipulis diceret, Magister, da mihi potestatem in eum, respondit, Non est sapiētis potestatem aut licentiā facere malè agēdi.
32. Extremum omnis contentionis pœnitentia.
33. Extremum omnis mansuetudinis pax.
34. Quis fortis? qui iram compefcit.
35. Mansuetus vehiculum est stulti.
Vebit stultum, hoc est, fert & tolerat ipsum.
36. Convicianti cuidam dicebat, Parce conviciando, & relinque locum paci. *parce conviciando) noli exaggerare convicia in nos: ne auge convicia quibus nos aspergis. Paci) aut reconciliationi.*
37. Qui audit quæ non vult, & filet, id quod vult, obtinebit.
38. Mansuetudo, aiebat sapiens, plus mihi auxiliata est, quàm omnes mei domestici. *aliis propinqui: ita Scholiastes.*
39. Bis peccat, qui crimen negat.
40. Si vindicabis, dolebis: si condonabis, gaudebis.
41. Expecta & evades. festina & pœnitebit.
Expecta) differ, moram trabe. hoc vult, age contanter, quicquid agas. nam actio properata rarò felicem eventum sortitur.
42. Qui citò currit, citò offendit.
43. Quosdam aiebat cunctando pervenire eò quo volunt, & alios properando nimium impingere. *alibi est, Cunctare & as*

& assequeris: festina & impinges.

Fertur semper hilari vultu fuisse: cumque ex eo quidam 44.
quereret cur nunquam tristis esset; ipsum respondisse, ni-
hil se unquam possedisse ob quod amissum dolere aut tri-
stis esse debuerit. Nempe innuebat præter sapientiam ni-
hil se in bonis habuisse, iuxta illud, Omnia mea mecum
porto.

Nulla tibi res sit absque sepe. Sepes rerum est fiducia: 45.
sepes fiducia fides: sepes fidei non metuere quicquam, sed
fidere Deo, &c.

Cum quidam in eum multa convicia iecisset, Quæ de 46.
me sciebas, inquit, ea omnia commemorasti, nec eorum
quicquam omisisti. Scito autem creatorem multò plura
de te scire.

Cum alius eum conviciando sequeretur domum usque, 47.
ubi ad ostium pervenisset, subitit, & conversus ad con-
viciatorem: Si quid præterea, inquit, habes, dic, dum hic
sumus, & abi, priusquam aliquis stultorum, qui domi meæ
sunt, te audiat, & paria reddat, aut pugnis pro merito ex-
cipiat.

Rex quidam cuius nomen proditum non est, cum sa- 48.
pientem quendam damnasset, & is ad mortem duceretur,
ac unus ex consiliariis diceret: Quod non admissum, ô Rex,
fieri semper potest: quod semel admissum, reprimi coër-
cerique non potest, hoc audito gratiam supplicii fecit, &
hominem dimisit.

Alius rex duci aliquot iubebat captivos, ex iis unus, Pec- 49.
cavimus, inquit, ô Rex: sed an clementia tua peccaret, si
nos dimitti iuberet? Rex hoc dicto flexus ad misericor-
diam,

- diam, carnifici mandavit, ut eos dimitteret. Redeo ad Sophum nostrum.
50. In fide esse aiebat satis opū, & in cultu satis occupationū.
In cultu) divino scilicet.
51. Neque sollicitudo, inquit, divitem facit, neque odium divitiarum pauperem. *Odiffe dicitur divitias homo liberalis & largus, & qui non magnam diligentiam adhibet, ut dives evadat.*
52. Talis fugit divitias, & divitiæ illum insequuntur: talis eas insequitur, & divitiæ illum fugiunt.
53. Qui non fert placidè castigationes Dei, eius stultitiæ nõ est remedium.
54. Ob casus diei ne perturberis.
Nam casus diei non durant ad momentum.
Quare ne gaude si boni fuerint,
Et ne conterneris si mali fuerint.
Nam bona simul & mala
Quemadmodum veniunt sic abeunt.
55. Tolera veritatem licet amara sit.
56. Sepes tolerantia utilitas.
57. Mirari se dicebat eos, qui non haberent paratam ad omnes casus patientiam, & ad omne bonū gratiarum actionē.
58. Dolor de futuro est ægrum malum.
59. Si venenum hausisses meliùs tecum ageretur, quàm si mœrore te conficeres: *vel sic, Venenum bibere meliùs est, quàm se mœrore conficere.*
60. Mœror hominis secundum debilitatem animi ipsius.
Nam vir fortis resistit dolori & calamitatibus pro virili.
61. Secundum magnitudinem casus.

Quo quisque altiùs ascendit, eo gravior est ipsius ruina. Sic vulgò dicitur, Qui altè ascendit, ex alto cadit.

Secundum magnitudinem tolerantia.

62.

Quo quisque major est, eo patiètiùs debet ferre casus adversos, vel, secundum magnitudinem animi.

Res optima est in rebus patientè esse, in verbis mitem. 63.

Qui non vincit luctū patientia, eius mœror longus erit. 64.

Est malum quod cum alio comparatum bonum est. 65.

Noli mœstus esse ob ærumnam priusquam acciderit, sufficit ærumnæ hora sua. 66.

Vt potio medica amara quidem est, sed utilis bibenti: sic tolerantia. 67.

Qui tolerat, ad optatum finem perveniet.

68.

Cum rex ei diceret, Si petas, suppeditabo necessaria, Nō petam, inquit, nam te ditior sum. Ain tu? qui hoc fieri potest? mihi, inquit, sufficit parum quod habeo, eoque contentus sum. Qui verò contentus est eo quod habet, is omnium hominum ditissimus est. 69.

Qui non contentus rebus necessariis alia querit, sibi adimit usum eorum, quæ habet. 70.

Qui contentus est sorte sua, sat habet.

71.

Divitiæ amplæ sunt non concupiscere aliena.

72.

Caput *ἀταρξίας* est alienas opes, quamvis magnas, non magnifacere, & suas, quamvis exiguas, non contemnere. 73.

Ne appende eum qui supra te est, tecum.

74.

Qui supra te est) qui te superat opibus aut potentia.

Si exiguum tibi videtur, quod possides, recordare inopiam pauperum & mala quæ tibi acciderunt. 75.

Fructus *ἀταρξίας* quies: Surculi deiectionis amor.

76.

H 3

Qui

- Qui contentus est sua sorte, quietem: qui se deiicit, amorem sibi conciliat.
77. Assuefac animam tuam, ut contenta sit eo quod satis est, alioqui plus exiget, quam quod satis est.
78. *Αυτάρχεια* & cupiditas nunquam pariter incedunt.
79. Argumentum infidelitatis est ubi quis aut vates consultit, aut ab hominibus petit, quod à Deo petendum est.
80. Verecundia & fides ita coniuncta sunt, ut si una recedat, altera ilicò sequatur.
81. Qui vestes pudoris induit, eius navi occultantur, ita, ut non appareant hominibus.
82. Qui sollicitus est de viis suis, ævum iocundè traducit. *De viis suis) lectio varians, de membris suis. vult dicere, qui corpus curat vitando aut æstum nimium, aut frigus, aut denique cibos malos. Ævum iocundè traducit) ad verb. implet numerum dierum suorum iocundè vivendo.*
83. Summa nobilitas est bonum nomen ex rectè factis acquisitum.
84. Ne crede te sapientem esse, donec eo animi robore fueris, ut possis regere cupiditates.
85. Cùm nemo erit à quo consilium petas, si te ipsum adhibebis, fuge consilium quod proximum est cupiditati tuæ. Nam cupiditas hostis est intelligentiæ.
86. Interroganti quodnam bellum honestissimum esset? Illud, inquit, quod contra voluptatem geritur.
87. Consilium dormit & cupiditas vigilat, ideo cupiditas vincit consilium.
88. Qui obtemperat cupiditati, abnegat creatorem suum, auget dolorem suum; multa est poenitentia eius, & duplicatur

catur poena eius.

Non est consilium apud leves, nec sapientia apud discordes, aut contentiosos, nec quies apud eum, qui lucro inhiat. 89.

Socia est cupiditatis cæcitas. 90.

Obstare dicebat tria quo minus res humanæ meliùs se haberent: Senex non auditus, cupiditas non repressa, & fastus hominis sive opinio, quam de seipso habet. 91.

Et digno & indigno benefac. primùm, quia te dignum est, ut ita facias: deinde quia sic præcepit Creator, inquit, Quùm esurierit inimicus tuus, ciba eum pane, &c. 92.

Sapiens est non qui post factum, sed qui antè sapit. 93.

Caput intelligentiæ prævidere futura, abstinere ab illucis, & consolari se de eo quod corrigi non potest. 94.

Non est amicus perverso, nec fides servo, nec quies cupidido, nec gloria parco, nec societas iracundo. 95.

Ne laudato iustum antequam cognoris, quæ sit intelligentia eius: multi enim pii fatui sunt. 96.

Eum dicebat ad sapientiam pervenisse, qui brevis esset in sermone, minimeque verbosus, sive qui refecaret superflua, & teneret viam compendii. 97.

Rogatus quid esset fiducia in Deum? qua Deo, inquit, fretus homo res suas omnes ei committit. 98.

Vt dies oculatis visum conciliat, & vespertiloni cæcitatatem: sic disciplina ab intelligente aut erudito repellit stultitiam, eandemque addit fatuo & insipienti. 99.

Stultum ferre quàm semistultum fatius est. *Semistultus dicitur, qui cum stultus sit, tamen sibi pulchrè sapere videtur.* 100.

Ne quære societatem absque fide, neque seculum futurum. 101.

turum absque opere, neque amorem mulierum absque disciplina, neque commodum ex damno alterius. hoc dictum adscribitur gymnosophistis sive sapientibus Indiae. Absque disciplina) nisi fueris probe institutus, & honestis moribus imbutus. Nam fœminarum odium est homo rusticis & inurbanus.

102. Aristoteles in epistola quadam ad Alexandrum, Ita regna, inquit, ut ameris à subditis: amaberis autem si in eos benignus fueris. Præstat sanè beneficiis & benevolentia regnum tenere, quàm vi ac metu. Quid enim prodest possessio corporũ? nam possessio ea demùm vera est, qua quis corda & animos possidet. Corpora enim animos sequuntur.
103. Amicum fidelem nactus, retine eum: nam alium non facile invenies.
104. Ex Sopho cùm quæreretur, quo socio utendum esse putaret: Eo, inquit, quem inventurus non es, si amiseris.
105. Qui incitat, frater est homicidæ.
106. Filio dicebat, ne commuta veterem amicum cum novo, quamdiu cor eius tecum est.
vult dicere, quamdiu non est à te animo alieno.
107. Ne paucus sit in oculis tuis amicus unus, néve multi sint amici mille. hoc videtur velle, cùm habebis unum verum amicum, existimato te multos habere: contra cùm multos habebis vulgares amicos, existimato te paucos habere, aut potius nullos. nam vulgares amici non sunt amici. Ex quo illud ὁ φίλος, οὐδ' εἰς φίλος.
108. Quod læva absque dextra, id est, homo absque amicis.
109. Cùm unum ex amicis amisisset, Cecidit, inquit, membrum de membris meis.

Cùm

Cum rogaretur utrum magis diligeret fratrem an amicum? Non diligo, inquit, fratrem meum, nisi mihi amicus fuerit.

Hæc tria esse aiebat indicia stultitiæ, reprehendere aliū, in quo ipse reprehendendus sis: petere à proximo, quod nunquam tibi usui futurum sit: lædere vicinum ob rem nihil tibi profuturam.

Hæc tria dicebat amicitiam purā & sinceram efficere. Si amicum obvium prior salutaveris, Si venienti ad te latam sedem paraveris, Si denique aptis & convenientibus epithetis eum compellaveris.

Tria esse dicebat genera sociorum. Vnum eorum, quibus carere nunquam possumus, non minus quàm cibo & potu: alterum eorum, quibus indigemus dumtaxat necessariis temporibus, itidem ut medicina in morbo: tertium eorum, quibus nunquam indigemus, quos comparabat cum morbis & infirmitatibus, cuiusmodi sunt socii infidi.

Rursus sociorū, inquit, alterius generis tria sunt. Vnum eorum, qui nos iuvant corpore & pecunia. hi fideles sunt. Alterum eorum est, qui propter leve emolumentum nos lædunt, hi non sunt fideles. Tertium eorum est, qui vultu amicitiam præ se ferunt, cum animo sint à nobis alieno.

Filio ita præcipiebat, Amicitiam contracturus cum aliquo, contrahito cum eo, cuius amicitia tibi ornamento futura sit: qui te decoret, si eum honoraveris: & iuvet, si eius ope indigueris: qui loquentem iustificet, indignanter ferat. Talem nactus, si contigerit aliquid tibi mali accidere propter eum, ne tamen dolore afficiant te eius viæ.

Amicus hominis intellectus, & hostis cupiditas.

I Vt

117. Vt vultus serenus amicitiam stabilit, ita severus actetricus eandem dissolvit.
118. Optima bestiarum eget virga, qua castigetur. Optima foeminarum eget marito, qui eam regat. Scientissimus hominum eget consilio aliorum, quo res suas rectius administret.
119. Si te iniuria affecerit socius tuus, reprehende eum inter te & ipsum solū. Quòd si audierit te, iam lucratus es eum. Si non audierit, dicito ei coram uno atque altero, ut audiant rem. Quòd si ne tum quidem audierit, habeto eum pro socio vili.
120. Verus amicus non pecuniam modò, sed etiam vitam negligit, ut eum, cui charior est, quàm ipse sibi, liberet.
121. Amo, inquit, eum qui mihi vitium meum indicat inter me & ipsum solum. Talis, si quando occurreret aut obviam fieret, præferendum esse dicebat ei, qui, quoties amicum obvium habet, illi aureum denarium dat. Addebat etiam se nunquam probasse eum, qui in sua errata non inquireret.
122. Quùm ex eo quidam quæreret quid esset amicitia? respondit, ubi animi coniuncti sunt, eademque studia & eadem voluntates.
123. Foramen acus angustum non est duobus amantibus, nec latus mundus satis duobus inimicis.
124. Si voles scire utrum quis te amet, an odio habeat, explora cor tuum, & vide quo sit erga illū modo adfectum. Nam ut in aqua facies faciei, sic cor hominis homini respondet, ut ait Salomo.
125. Quærenti quis plurimum ipsum amaret? Is, respondet, cuius

cuius sunt plurima in me merita, aut mea in ipsum malefacta.

Interrogatus quando aliquis cognosceret amantem se? 126. respondit, Quando corda & linguæ concurrunt ad amandum: non vident, nisi amorem eius, nec loquuntur nisi laudem eius.

amorem eius) aut quæ in eo amanda. q.d. quicquid vident, in eo amant.

In amicum noli curiosius inquirere, ne fortè inimicus 127. aliquis tibi narret de eo, quod falsum sit, atque ita dirimat amicitiam, quæ inter te & illum.

Amicum dicebat iuvandum esse vita & pecunia: notū 128. beneficiis & comitate: homines plebeios & vulgares salutandos, excipiendosque vultu hilari ac læto: inimico verò dandam esse eleemosynam.

Cave ab eo qui te amat propter necessitatem suã. Nam 129. cessante necessitate cessabit amicitia eius.

hoc aliis verbis extulit autor ad Herennium, Qui fortunis alicujus inducti amicitiam eius sequuti sunt, hi simulatque fortuna elapsa est, devolant omnes. Cum enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint in amicitia retineri.

Nemo, inquit, me dilexit, quem non vicissim dilexerim 130. sincerè per omnem vitam meam. Nemo me odio persecutus est, pro quo non oraverim Deum, ut illi meliorem mentem daret. Nullius arcanum mihi creditum unquam patefeci. Non aggressus sum rem inhonestam. Non assensus sum ulli rei, quam postea revocaverim, etiamsi facièda esset iactura totius rei familiaris. Tum dixi, In omni

re bona est patiētia præterquam in re amici. Nam qui audit convicia, quæ in amicum dicuntur, silere non debet, ne illum à se alienet.

131. Ne fallat te amor regis: non enim diuturnus est. nam abit ut umbra transiens.
132. Si habes amicos principes, ne metue regem.
133. Cuidam cum quæreret quis esset hominū pigerrimus? Is, inquit, qui pigratur sibi acquirere amicos; sed pigrior eo est, qui acquisitos perdit.
134. Fugienda societas eorum, à quibus nihil boni discitur.
135. Quanam re probet intelligens seipsum? ferendo malam uxorem.
136. Mala mulier similis est lupo, qui cutem mutat non naturam.
137. Nulla peior societas, quàm malæ uxoris.
138. Gloria & ignominia hominis ex socio quicum consuetudinem habet.
139. Cum interrogaretur quid optimum homini esset? intellectus, inquit: Quid proximum, si is deficiat? pecunia: nam ea honoratiorem reddit hominem. Quid tertium, si nec pecunia adsit? Vxor, quæ vitia ipsius tegat. Quid quartum, si nec illa obtigerit? silentium, inquit. Quod si & hoc desit, tum iudico ei optimum esse sepulchrum.
140. Ne fidito ei cui das, licet se memorem verbis declaret, donec subtraxeris, quod dare solitus es.
141. Amicum paraturus prius eum ad iram provocato. Si, dum iratus est, cōfiteatur se tibi obnoxium esse, retine eum: sin minus, relinque.
142. Quod inimicum nescire vis, ne patefacito amico. *Tu-*

tissimus

tissimum est silere, quod arcanum esse velis. Nam pauci ex multis silentii fidem servant.

Quidam cum arcanum suum amico narraffet, ex eoque 143. quæreret, num bene intellexisset, Intellexi, inquit: sed oblitus sum.

Interrogatus quid esset celare arcanum? respondit, Si 144. nec indicantem prodideris, nec rem indicatam.

Rogatus quomodo celaret arcanum? Pono, inquit, cor 145. meum sepulchrum eius. quasi diceret, in sepeliendo corde meo. Hoc vult, ut mortuus nunquam exit è sepulchro, sic nec arcanum mihi commissum è corde meo.

Quamdiu arcanum contineo, est mihi captivi instar: si- 146. mulac patefecero, reddor ipsius captivus.

Idem dicebat arcanum inter duos esse. Vbi ad tertium perve- 147. nisset non amplius arcanum esse: non enim celari posse.

Daturus aliquid, si metuis ne pœniteat, prius nega, 148. quæ des aut promittas. Quod si promiseris, præstandum est: turpe enim est dicere, Non dabo, postquam dixeris, Dabo.

Cum taciturnus esset, quæretî causam: Quum loquor, 149. inquit, mox pœnitet: quum fileo, non pœnitet. *Quadrat cum illo, locutum fuisse sepe pœnuit, tacuisse nunquam.*

Item dicebat, Cum loquor, verbum dominatur in 150. me: cum fileo, ego dominor in illud.

Semel pœnuit tacuisse, bis locutum esse. 151.

Est sapientis non eloqui, quod nociturum putat, si 152. enuntietur, & nihil profuturum scit, si taceatur.

Ita dicebat custodiendam esse linguam ut pecuniam. 153.

Præstat perire morbo silētii, quàm morbo loquacitatis. 154.

Nisi adfunt doctrinæ opes, file. 155.

156. In cultu divino nihil melius silentio & spe.
157. Taciturnitas metum conciliat.
*Vel reverentiã. vult dicere: Quo taciturnior quis est, eo
majore autoritate est apud suos, eo magis ipsum reverentur.*
158. Mors hominis ex lapsu linguæ, non ex lapsu pedis. Nam
lapsus pedis sanari potest paucis diebus.
159. Arbor silentii fructus pacis.
160. Potior est stultus filens sapiente verboso aut loquace.
161. Stultus dum filet, semisapiens est.
162. Gymnasium ingressus cum diu tacuisset, laudantibus
ipsum qui aderant, Utilitas, inquit, quæ ex aure manat ad
me redit: quæ ex lingua, ad alios.
163. Rex quidam vituperantibus orationem ac dicentibus:
silentium præferendum esse etiam prudenti sermoni, Bo-
na verba, inquit. Nã qui loqui novit prudenter etiam ta-
cere novit.
164. Dicere solet migrandum esse è loco, ubi rex non time-
retur. nam scilicet metu magistratum contineri homines in
officio. Vnde quidam ait, Nisi esset metus, alter alterum vivum
devoraret.
165. Noli habitare in urbe, ubi nec rex iustus est, nec medi-
cus peritus, nec forum rerum venalium, nec flumen.
166. Regem esse aiebat similem igni, ad quem non expedi-
ret propiùs accedere, neque longiùs ab eo abesse; quòd ibi
periculum sit à combustione, hîc à frigore. *ita est profectò.
societas potentum multis perniciosa fuit: fuga eorundem digni-
tatis expers est.*
167. Pessimum esse dicebat in divitiis, non audere iis uti: in
amicitia repellere amicum inopem aut miserum: in re-
gno

gno, si regem metuat innocens: in terris, si nec abūdet re-
bus necessariis, nec in ea tutò habitare liceat.

Iusticia regis conducibilior est populo quã ubertas anni. 168.

Regum aulas comparabat cum altissimo monte, in quo
essent fructus optimi, & feræ pessimæ.

Quatuor sunt, cum quibus nunquam est litigandum, 170.
videlicet, Deus, Rex, Parentes & Præceptores.

Sapiens quidam ad supplicium ducebatur. Ei occurrit
uxor flens & eiulans: ad quam conversus, Mea uxor, inquit,
cur ita fles? Cui illa, quia damnatus es injustâ de causâ.
Quid? inquit, an malles me iustâ damnatum esse?

Dicebat divitias tegere maculas hominum, eosque ve-
races facere, cum maximè mentirentur: è contrariò aiebat
intelligentiam pauperis contemni ab hominibus, & sapien-
tiam ipsius reputari pro stultitia. *Addit Scholiastes eos qui
scientiam habent absq; divitiis, similes esse viatoribus, qui cal-
ceis careant: contrà divitias absque scientia similes esse calceis
sine viatoribus, qui iis rectè uti norint.*

Cum vestibis sordidis ac detritis indutus esset, ac dives
quidam ei diceret talem vestitum dedecere sapientem,
Dignitas, inquit, sapientiæ non est in vestibis: sed in scien-
tia rerum & vita secundum virtutem acta.

Iactabat se nunquam vindicasse iniuriam sibi illatam,
aut malum malo reddidisse. Quærenti causam, Quia in-
quit, si vir honoratus erat, qui iniuriam faciebat, æquum
erat eum ferre: sin stultus erat, non decebat me cum stul-
to contendere.

Animus bonus, vicinus bonus, habitatio bona, & vestes
mundæ prorogant ætatem hominis in bono.

Cui

176. Cui Deus largitur animum bonum, is est ex filiis futuri seculi. hoc est, fruetur vita beata, quae promissa piis in futuro seculo, & post hanc vitam.
177. Cui Deus hæc quatuor concesserit, eum non lædet iactura rerum temporalium, Spiritum quietum, ordinem certum in re familiari aut victu parando, sermonem verum & fidem.
178. Mirari se aiebat, cum seruos pecunia emamus, quod liberos homines non adiungeremus nobis beneficiis aut morum probitate.
179. Hæc quinque vitam securam nedum tutam præstant, Neminem lædere, æquo animo esse, vitare impios aut hypocritas, bona institutio sive disciplina, & opera bona.
180. Præcipiebat visitandos esse amicos per intervalla longinqua. item dicebat, Si amari vis, visita rarò: si odio esse, visita sæpè.
181. Qui visitat, cui gravis ipse est, auferet contemptum & ignominiam.
182. Ne tibi grave sit ire ad visitandum ægrotum miliare unum: & ad conciliandum pacem inter homines, duo: & ad honorem Creatoris, tria.
183. Vt pluvia si continua fuerit, molesta est, licet homines pro ea impetranda preces concipere soleant: ita visitatio, si frequens sit, odiosa est: si suo tempore fiat, & rariùs, gratissima est.
184. Molestus visitator gravior est ægrotò, quàm ipse morbus. *vel sic:* morbum ferre ægro facilius est, quàm molestum visitatorem.
185. Aegrotus quidã cum animo mœsto esset, quærentibus
causam

causam, respondit se moestum esse propter iniquitates, quas plurimas admisisset. Cum iterum quaereretur ex eo, quid potissimum desideraret? Expiationem inquit. Rursus dicentibus, Vocabimus ne medicum? Ipse est, inquit, qui me aegrotum fecit, sive, qui mihi hunc morbum conciliavit.

Homines molesti Deo & hominibus exosi sunt. 186.

Hæ sunt actiones, hæc studia hominis molesti. Venit in 187. concilium aliorum absq; consensu eorum: ridet quo tempore illi dolent: accumbit mensæ non vocatus: immiscet se liti non suæ: sedet in loco, qui ipsum non decet: consulit non petenti consilium ipsius: adiungit se ei, qui societatem ipsius non querit: cumque sit durus in petendo, impurus in actionibus, orationem finire non potest, & arcum alterius patefacit.

Cum ex hoc numero quidam ad aegrotum quendam venisset, ac de morbo quaesivisset, responsumque ei fuisset, Isto morbi genere, inquit, obiit pater meus. Ad hunc sermonem cum aegrotus non parum turbaretur & excandesceret, tum ille iterum, Noli excandescere ob id quod tibi dixi. Preces fundam apud Deum, & deprecabor pro te. Ibi amici qui assidebant, Ita fac, inquiunt: sed hoc adde precibus tuis, & pete a Deo, ut nos liberet ab homine molesto.

Nihil rariùs his duobus, Amico fideli, & pecunia iuste 189. acquisita.

Vide etiam atque etiam quos amicos aut socios tibi ad- 190. sciscas. Nam si viri boni fuerint, habebis etiam talis: contra tibi eveniet si mali fuerint.

Nactus amicum certum ac fidum custodiem ut pupil- 191. lam oculi tui.

192. Aiebat sapientiam esse optimam hæreditatem, eamq; ornare imprimis silentium.
193. Dicebat nihil prodesse visum oculorum, ubi mens cæca esset.
194. De mendacio dicebat, quòd esset clavis delictorum, & quòd pedibus careret. *Siquidem longè ire non potest, quin statim deprehendatur. Quòd pertinet & illud, Mendacium opus breve. sensus est, Non diu durat, statim patefit. Quòd Salomo significat cum sic ait, Lingua mendax ad momentum.*
195. Dicere solet, multum risum signum esse stultitiæ. *Quòd vulgò innotuit hoc versiculo, Per risum multum poteris cognoscere stultum.*
196. Aiebat absq; disciplina omnes homines pares esse. nam quòd alii aliis præstarent, id eo fieri, quòd melius instituti essent. Addebat nihil prodesse intellectû absq; disciplina.
197. Interroganti quid esset stultitia? Est inquit, morbus insanabilis. *Porro varia sunt genera stultorum. Loquitur aut de iis, ut existimo, qui sapientiam & disciplinam omnem contemnunt. Nam tales insanabiles sunt. Non enim admittunt ulla admonitiones.*
198. Idem dicebat, Neminem ita arguere intelligentem ut ipse seipsum. Nam intelligens in hoc dissimilis est à stulto, qui arguens alios sibi condonat omnia: contrà intelligens nulli minus ignoscit quàm sibi, dum ipsum poenitet admisi, & de se poenas sumit, cura pensans quod incogitantia commissum est.
199. Roganti quem aptum esse putaret ad regendos homines? Eum inquit, quem fortuna probè exercuit.
200. Nemo discit nisi ut sciat. dies autem docet, quod antea nesciebat.

nesciebat. Nec prodest institutio sive disciplina ei, qui nō est intelligens.

Si quæres de aliquo, prius quære quem familiarem habeat. Nam ex eo cognosces si nē bonus an malus. Nam ferè imitamur mores eorum quibuscum vivimus aut cōversamur. Quocirca adiunge te ad amicitiam bonorum, & non malorum, ne horum similis evadas.

Sapienti te submitte: maiorem honora: minorem tue-
re: hypocritam & stultum evita.

Hæc præcepta dabat filio suo, ne suscipito, mi fili, do-
minatum in cives tuos, ne sperne rem parvā, nam te ducet
ad rem magnā. Ne contende cum homine iracundo. Ne
locum habeant apud te qui contendunt duntaxat ut vin-
cant. Ne gaude cum ceciderit inimicus tuus: nam nescis
quid tibi eventurum sit. Ne ostende potentiam tuam, cum
maximè potens eris: nam nescis quid dies parturiat contra
te. Ne errantem in sermone irrideto: nam ne ipse quidem
es dominus oris tui. Quin excusa eum quantum potes,
quod fiet si dixeris lingua lapsum, ceterum aliud in men-
te habuisse. Ne omnem amorem tuum in amicum simul
& una vice conferto. Veritatem semper ob oculos habeto,
integreque ac sincerè vivito, hæc si facies, dum vives, mul-
ta incommoda vitabis, & verè nobilis eris, aut consors fu-
turi seculi.

Scito, mi fili, caput fidei esse Dei, eiusque præceptorū
reverentiam.

Scito quoque, Fili, Deum alta deprimere, & depressa
exaltare. Quocirca deprime te ipsum, ut ipse te exaltet.

Fili ne differ agere pœnitentiam, quia mors superve-

niet ex improvifo & derepente.

207. Fili, multos habeto amicos, néve applica animum ad odio profequendum eum, qui tibi malum intulerit.
208. Fili, ne commuta uxorem tuam cum uxore alterius, que formosior fit: nam cupiditas seducit intellectum, & antea seduxit eum, qui te multò sapientior erat.
209. Fili, reputa te pauperem esse, cum eris dives, quia futurum est ut separeris à divitiis per mortem.
210. Fili, noli opponere te irato regi, aut exundanti fluvio.
211. Fili, ne quippiam decernito priusquam consulueris eum, qui te dirigat.
212. Fili, time homines malos, & cave ne offendas bonos.
213. Fili, possessio tua fit in hoc mundo uxor bona & socius bonus. Vxor solatio tibi erit, cum domum venies: socius, cum exibis.
214. Fili, non sunt ullæ divitiæ conferendæ cum sanitate corporis, nec ulla voluptas cum ea; quam percipit is, qui animo æquo fruitur.
215. Qui restrictus est ad largiendum tenuibus, in eius pecuniam reges, Deo ita decernente, dominatum obtinebunt.
216. Quum alicuius bonitas conspicua est, ei adhæreto. Quum malitia conspicua est, eum fugito. Quum res in dubio est, committe eam Deo.
217. In multo sermone subinde mentionē facite Dei, ne induretur cor vestrū: cor enim durum procul abest à Deo.
218. Ne respice peccata aliorum, ne animo elatus obliviscaris tuorum.
219. Qui purus est à tribus, is tria consequetur. Purus ab ira, in pretio erit apud homines: purus à transgressione, perveniet

niet ad gloriam: purus ab avaritia, pertinget ad honores & dignitates.

Hi tres in tribus rebus cernuntur, mitis in ira, fortis in bello, & amicus in necessitate, id est, cum eo indigemus.

Societas malorum facit ut interdum malè suspicemur de bonis.

Duæ res nunquam simul sunt, nec in una sede morantur, bonus animus & avaritia.

Hi sex absque dolore nunquam sunt: Dives ad pauperiè redactus. Dives qui metuit nummis suis. Iram retinens. Cupidus. Is qui sapientiam querit indecentem. Homo rudis, quando cum eruditis familiaritatem colit.

Hi tres digni sunt commiseratione. Intellegens, qui est sub ductu furiosi: Iustus, in quem improbus dominatur: Ingenuus, qui indigens est stulti.

Cui anima chara est, is parvipendit hunc mundum.

Qui amat pecuniam, non satiabitur pecunia.

Cogita de seculo tuo, ac si victurus esses in seculum, & de fine tuo, ac si cras moriturus esses.

Vbi deiectio, ibi magnitudo: Vbi reuerentia, ibi gloria.

Vbi animus sua sorte contentus, ibi divitiæ.

Divitiæ fons dolorum: minuet ergo dolorè qui eas.

Qui suam animam amat, eam occidit.

Cum bona obtingent, recordare incerta esse: cum mala obvenient, spem habe in Deo, quòd ea à te auolietur. Ita diu ac iocundè frueris bonis & vitabis peccatum.

Dicebat amicis, Sit mors levis in oculis vestris. nam secundum metum eius est amaritudo eius.

Afferebat duas esse mortes, quarum alteram naturam, alteram

afferebat duas esse mortes, quarum alteram naturam, alteram

Afferebat duas esse mortes, quarum alteram naturam, alteram

Afferebat duas esse mortes, quarum alteram naturam, alteram

teram voluntas præstaret. Homo enim moritur cum anima corpus relinquit solutum lege naturæ. Mori quinetiã dicitur, cum anima adhuc in corpore constituta cupiditates & mundi illecebras contemnit. hanc dicebat efficere, ut qui ea moriatur, vivat in æternum, nec mortem illam alteram obeat. Idem dicere solet, qui morte voluntaria defungitur, ei mors altera vita est.

234. Homo mundanis illecebris implicitus similis est sitibundo, qui nactus aquas salvas, quanto magis bibit de iis tanto magis sitit. Item similis est cani famelico, qui os quod fortè nactus est, assidue rodit, usque adeò ut sanguis egrediatur è dentibus, quem dum lingit, putat esse succum, qui ex osse manat.

235. Cuidam, qui ab ipso institui cupiebat, Ne gaude, inquit, de eo, quod ex hoc mundo tibi obtigit: & ne dole de eo quod non obtigit. Lætare ob id, quod consecutus es ex operibus bonis, & dole ob id, quod non es consecutus. Ad hæc metue ab eo quod post mortem. *vult dicere, à iudicio extremo.*

236. Rex Indorum cuidam ex famulis suis scedulam dabat cum hoc mandato, ut sibi eam scedulam ostenderet quotiescunque irasceretur. In ea perscriptum erat, Remissum te præbe: non enim Deus es, sed corpus, cuius pars partem absument, & à vermibus ac lumbricis corrosus in pulverem redibit.

237. Sabæorum quidam rex nanum sive pumilionem habebat. ei præcipiebat ut cum aliquem cædi iuberet, se sisteret ante faciem suam, & hæc verba recitaret, Domine rex, recordare diem iudicii.

Sapiens

Sapiens quidam fundum vendiderat 80000 aureis de- 238.
nariis, cumque ei amici suaderent, ut partem illius pecu-
niæ thesaurum liberis reponderet, dixit, Reponam hunc
thesaurum universum apud Creatorem, liberis autem meis
relinquam pro thesauro ipsum Creatorem. Quod cum di-
xisset, erogavit omnia pauperibus.

Cum quendam sollicitum esse videret, dixit, Si sollicitus 239.
es propter res huius seculi, peccas in Deum, qui tibi dedit,
quod satis est, & quo contentus esse deberes: si autem so-
llicitus es ob seculum venturum, augeat tibi Deus sollicitu-
dinem istam.

Interrogatus quis felicissimè negociaretur? Is, inquit, 240.
qui vendit bona peritura hoc animo ut sibi comparet sta-
bilia & duratura.

Principium luctus est diligere mundum. 241.

Vt lucerna oculus est lucis, sic intellectus oculus est ani- 242.
mæ: & ut sol lux est mundi, sic anima lux est corporis.

Cum quidam ei diceret, Pauper es, doleo vicem tuam, 243.
respondit, Si scires quid esset paupertas, magis doleres vicem
tuam quam meam. Nam es me in omnes partes pauperior.
nemo enim pauper est, nisi qui se putat esse talem. pauper-
tas enim ex opinione est.

Cum ob calamitatem publicam cives cuiusdam opidi in 244.
luctu essent, sapiens noster, quasi nihil ad se pertineret illa
calamitas, non admodum afficiebatur. Ibi cives querere ex
eo cur non esset tristis cum aliis. Quia, inquit, si hæc in so-
mnio viderem, experrectus non tristarer: ita nec nunc tristis
esse possum, cum sciam mundum istum universum nihil a-
liud esse quam somnium, quod abit, quoties homo expergiscitur.

Aiunt

245. **A**iunt Romæ saxum esse, in quo hæc sculpta sunt lingua Romana: O homo, fac dū potes facere, & proiice in Creatorem onus tuum, néve adducat eo te cupiditas ut pecces, & ne applica animum ad videndum diem, qui nō dum venit: si enim est ex diebus tuis, adducet eum Creator te invito. Et ne admirare opes accumulatas: siquidem multi congerunt opes maritis uxorū suarū, & se pauperes faciūt, ut alios locupletent. Porro intelligens seipsum arguit de his & facitea.
246. **F**ertur ad portam urbis cuiusdam destructæ in Græcia lapis esse, in quo hæc scripta habentur litteris & sermone Græco: Homo si considerares modicum quod victurus es, abominareris id in quo nūc spem collocas, minuereſq; cupiditates, sollicitudines, & solertes tuas curas: nam ad extremum poenitebit te horum, cum videlicet nutabit pietus, & spreverint te domestici tui, deseruerintque propinqui, seque segregaverint ac separaverint à te amici tui, quō non reverteris amplius domum tuam, nec addes, &c.
247. **P**ræterea scriptum erat in eo lapide: Homo, si te addices studiis huius seculi, coacervabis animæ tuæ crimina, & filii domus tuæ divitias: quum autem è vita migrabis, conferes tecum crimina in sepulchrum, sed divitias relinques filiis domus tuæ.
248. **A**pod Arabes tria sepulchra dicebat inveniri cum totidem inscriptionibus. Prima inscriptio est, Qui potest dulcis esse vita ei, qui novit Deum iudicaturum nos de opere tam bono quàm malo, ac redditurum unicuique secundū facta sua? Altera est, Qui vitam iocundè traducat is, qui scit mortem repentè superventuram, ablaturamque regnum & di-

& dignitatem & collocaturum hominem in domo tenebrarum, quæ destinata ei? Tertia inscriptio, Qui vita iocunda sit ei, qui vadit in speluncam tenebrosam & luminis expertem, quæ absument cum corpus tum ossa?

Rogatus quis longum dolorem sustineret? is, inquit, qui Deo diffusus in perpetua solitudine est de victu, cuius dolor sine fine est, & labor sine quiete, dum non contentus sorte sua id concupiscit quod Creator aliis largitus est. 249.

Cum ex quodam quæsiuisset, num quid consecutus esset ex solitudine quam huic seculo impenderat, & is respondisset se parum admodum consecutum esse: Si est ita, inquit, ut dicis, quid speras te consecuturum ex altero seculo, cui nullam curam aut solitudinem impendis? 250.

Dicebat neminem esse pauperiorem eo, qui non contentus sorte sua oculum habet insatiabilem, hoc est homine avaro. Item neminem ita pauperem esse ut cui paupertas gravis est ac moerorem adfert. 251.

Sepulchrum & non pauperies. *Mens hujus dicti, mori præstat, quàm pauperem vivere.* 252.

Da ei, cui velis esse dominus. 253.

Despera de eo cui cupis esse similis.

Videtur hoc velle, despera te assequi posse eum. Nam si non assequeris, non dolebis: & si assequeris, tanto magis gaudebis.

Honora eum à quo honorari amas.

Pete ab eo, cui despectui esse vis.

Gustavi res omnes amaras, sed nihil amarius esse comperi petitione. *vult dicere, petitione mutui, aut quando aliquis necessaria petit ab eo, quem sibi obstrictum non habet.* 254.

L Dicebat

255. Dicebat vulnus immedicabile esse, quando liberalis indiget homine avaro, qui ei negat quod petit: item, satis esse egere quam petere ab eo qui dignus non est a quo petatur.
256. Cum quidam diceret, Ora Deum ut me ita beet ne indigeam opera hominum, respondit, Homines indigere alter alterius opera, sed eos demum felices esse, qui non indigerent opera aut pecunia stultorum.
257. Quidam huiusmodi preces ad Deum habebat, Domine Deus fac ne unquam egeam hominibus improbis, sed cum egebo aliquo ex iis, quos creasti, fac sit optimus inter eos, & animus liberalis, et lingua suavis ac blanda, qui que non exprobet mihi benefactum suum.
258. Rex quidam querebat ex suis quid pessimum esset: Illis respondentibus, egestas: Non inquit, sed avaritia, que non relinquit dominum, nisi eum prius in contemptum adduxerit, ignominia & dedecore affectum.
259. Aiebat omni odio mederi posse excepto odio quod ex invidia.
260. Quod morbus corpori, id invidia animo.
261. Invidia annos breves facit.
262. Cum quidam eius amicitiam relinquere vellet, quod multa de eo audivisset, referentibus aliis, que minus honesta essent, re cognita, An audivisti, inquit, me loquentem male de aliis? Non, inquit, alter. Tum ille, Non ergo me relinquere debes; sed potius eos qui de me male apud te locuti sunt.
263. Qui aliorum vitia detegit, sua patefacit: fere enim culpamus ea, in quibus ipsi culpandi sumus.

Princeps

Princeps quidam narranti sibi aliorum crimina, iam, 264.
inquit, didici quibus criminibus tu in primis obnoxius sis.

Qui delatoribus credit, raros amicos habebit. 265.

Ne aliorum vitia patefacito, ne Deus tua patefaciat. 266.

Morborum omnium pessimum esse aiebat vicinum 267.

malum. Idem amico nescio cui, Det Deus, inquit, ne te videat unquam malus vicinus. Nam si quid laude dignum in te animadvertit, celabit; sin culpa dignum erit, patefaciet.

Qui tolerat vicinum damnum inferentem, is Deo ita 268.
volente, domum ipsius hereditabit.

Quodam dicente Amo te, Cur, inquit, me non amares? 269.

Non enim es eiusdem mecum religionis, nec propinquus meus, nec vicinus, nec ex iis, qui me alunt: *sentiens, opinor, facile inter tales & levi de causa dissensiones oriri.*

Interrogantibus ut se haberent res ipsius, ita, inquit, ut 270.
res eius, cui adempta pecunia relictus est mos suus, innuit se in paupertate non alium esse, quam fuerat cum divitias possideret, nec ob amissas opes hilo deteriore evasisse.

Malum socium dicebat similem esse malo morbo, qui se 271.
spargeret ac dilataret per corpus hinc inde. Eundem aiebat in vitia focii sui diligenter inquirere, ea que palam facere: contra virtutes ipsius, si quas haberet, callide celare.

Qui serit odium, metet poenitentiam, 272.

Querentibus quomodo pacto se aliquis ulcisceretur optime 273.
de inimicis? Per virtutem, inquit, si auxerit dignitatem suam, eam que illustriorem reddiderit.

Admonebat cavendum esse ab odio hominum, etiam 274.
eorum, qui viles & abiecti essent. Nam per sepe accidisse

- ut vir magnus strangularetur à musca parva.
275. Aiebat quinque inveniri in stulto, quæ non invenirentur in aliis. Nam stultus, inquit, temerè irascitur. hoc primum. Deinde dat indigno: tum etiam fatigat corpus suum sine causa: nec discrimen ponit inter amicum & inimicum: postremò patefacit arcanum alterius. his adde quod respondeat priusquam audiverit aut intellexerit.
276. Amicus hominis intellectus ipsius, & hostis stultitia.
277. Mirari se dicebat si quando videret superbientem eum, qui transisset per vasa urinæ ac sanguinis.
278. Percontantibus quid esset superbia? Est stultitia, inquit, quam, qui ea præditus est, non potest relinquere: sive, cui dominus ipsius semper adhæret. *Dominus ipsius) id est, qui ea imbutus est.*
279. Fuit tempus, inquit, cum ad regem quendam venirent tres milites, cumque locum sibi pro arbitrio unusquisque delegisset, ac rex ob id factum eis succenseret, qui primum locum occupaverat, ita se excusare ut diceret habuisse se rationem generis sui: qui proximus erat, is tribuere sapientiæ suæ, quòd eum locum occupasset: qui ultimus ac postremo loco sedebat, nihil horum sibi tribuere, ac proinde aliis libenter celsisse; Ibi rex ad ultimum: Iubeo, inquit, ut tu primo loco sedeas. nam indigna commiserunt commilitones tui cum genere tum sapientia sua. *Non est apophthegma.*
280. Dicebat apud stultum omnes homines pares esse, nec posse ipsum discernere amicum inter & inimicum. Amplius dicebat, Apud quem omnes homines pares sunt, eius stultitiæ

stultitiæ non est remedium.

Aiebat dignum esse ignominia, qui locum non se dignū 281.
ingressus, ibi sederet ubi non esset iussus sedere, & narratio-
nem continuaret rei, de qua non esset interrogatus.

Dicere solet amicum inconstantem & varium pro ho- 282.
ste habendum, nec unquam ei fidendum esse.

Cum debitum, inquit, honorem tribuis amico, nec ille 283.
tibi parem honorem reddit, bonum est te illū relinquere.

Rex quidam annulum gestabat, in quo perscriptum e- 284.
rat, Molestus es, surge. hunc ostendebat dabatque legen-
dum si quis ei molestus aut gravis esset.

Filio præcipiebat, ne sederet apud eum, qui molestus es- 285.
set. Nam legi, inquit, in libris Medicorum, apud hominem
molestum sedere & quartana laborare paria esse.

Dicere solet, Vbi molestus se molestum esse agnoscit, 286.
non est molestus.

Adversus hunc morbum nullum præsentius remedium 287.
esse aiebat, quàm ut te surdum ac cæcum facias.

Rex quidam sapiens scedulas tres dabat totidem famu- 288.
lis suis, cum hoc mandato, ut sibi ostenderent eas, si quando
voluptatibus circumflueret, aut lætitia nimia efferretur. In
prima scedula erat, Memento te esse creaturā, non Crea-
torem. In secunda erat, Memento te esse pulverem, ver-
miumque & lumbricorum escam. In tertia erat, Qui ho-
die non miseretur, cras non consequetur misericordiam.

Qui malum malo vincit, non vincit, sed vincitur. 289.

Ex filio quærebat, num cuperet hominem malum vin- 290.
cere: illo annuente, Non vinces, inquit, nisi illo peior fue-
ris. hoc dicto significabat ferendos esse improbos, nec alia

ratione honestiore eos vinci posse.

291. Dicebat octo esse genera hominum, qui suâ culpâ in contemptum venirent. Primum esse eorum, qui non vocati ad cœnam irent. Secundum eorum, qui domi alienæ præciperent, sive qui homini præscriberent domi suæ. Tertium eorum, qui honorem quærerent ab inimicis suis. Quartum eorum, qui aliquid peteret ab avaro. Quintum, qui duobus colloquentibus non iussi accederent aut intervenirent. Sextum esse contemnentium regem aut magistratum. Septimum occupantium locum, qui non decet ipsos, aut quo indigni sunt. Octavum narrantium quippiam ei, qui non auscultat.
292. Ex multo sermone aiebat sciri posse qualis quisque esset. Nam animi indicem orationem esse.
293. Interrogatus quidam quomodo ex humili loco ad summum dignitatis gradum pervenisset, Semper, inquit, verum locutus sum. Quin sincerè ac integrè vixi cum hominibus: Sed & nunquam quicquam ab ullo petii, quo non magnoperè indigerem. Ut omittam quòd ab omni pravitate, dum vixi, alienissimus fui.
294. Dicebat festinationis comitem & quasi pedissequam esse pœnitentiam.
295. In loco convivii & risus non habitat sapientia.
296. Sapiens, dum ridet, pro stulto habetur. Capiendum de risu intempestivo, ut *Cobel. 2.2. risui dixi insanis. Nam quis insanos homines facit, ideò insanire dicitur. Vel risus nomine intelliguntur quævis ludicra; in quibus facetiæ jocique non suo loco aut tempore adhibiti, & si Deo placet, choreæ: de quibus*
- Ambrosius, Saltationis juxta sapientiam secularem, aut temulentia*

De
Virg.
lib. 3.
cap. 116.

lencia autor est, aut insania. Itaque Fridericus Caesar dicere solitus est, se malle febre teneri, quàm saltationi operam dare.

Interrogatus quemnam inter homines sapientissimum 297. esse iudicaret? Eum, inquit, qui in utraque fortuna æquo semper animo est, quem neque res secundæ nimium efferrunt, neque adversæ penitus deiiciunt.

Culpabat eos, qui contenderent de rebus quas assequi 298. non possent, sive quæ excederent captum eorum. Dicebat etiam de Deo, aut rebus divinis non esse altercandum: nam in eo crimen esse. Vbi enim duo ita contenderent, alterutrum de Deo non rectè sentire. Quin ipsum numen silentio & consensu optimè coli asseverabat. Eidem tribuitur.

Caput disciplinæ silentium: Caput intelligentiæ de. 299. iectio.

FINIS LIBRI III.

Errata, quæ ab operis, ad hoc exemplar emendabis.

Pag. 6. lin. 19. *preconem*, scribe *præconem*. Pag. ead. lin. 20. *πῆμα*, corrige *πῆμα*. Pag. 7. lin. 28. *νομὸν*, emenda *νόμον*. Pag. 15. lin. 27. *paradysum*, scribe *paradisum*. Pag. 16. lin. 15. *cæteris*, scribe *ceteris*. Pag. 69. lin. 9. *in sepeliendo corde*, emenda *sepeliendo in corde*.

Lib. Coll. Soc. h. J. Paderborn. a. 1610.

Item monitum te volo, Lector, pag. 1. lin. 25. *pro sorte tua, esse cur malim parte tua*. Adhæc pag. 64. lin. 14. *Non durant ad momentum*, corrige si placet, *Ne quidem ad momentum durant*.

FINIS LIBRI III

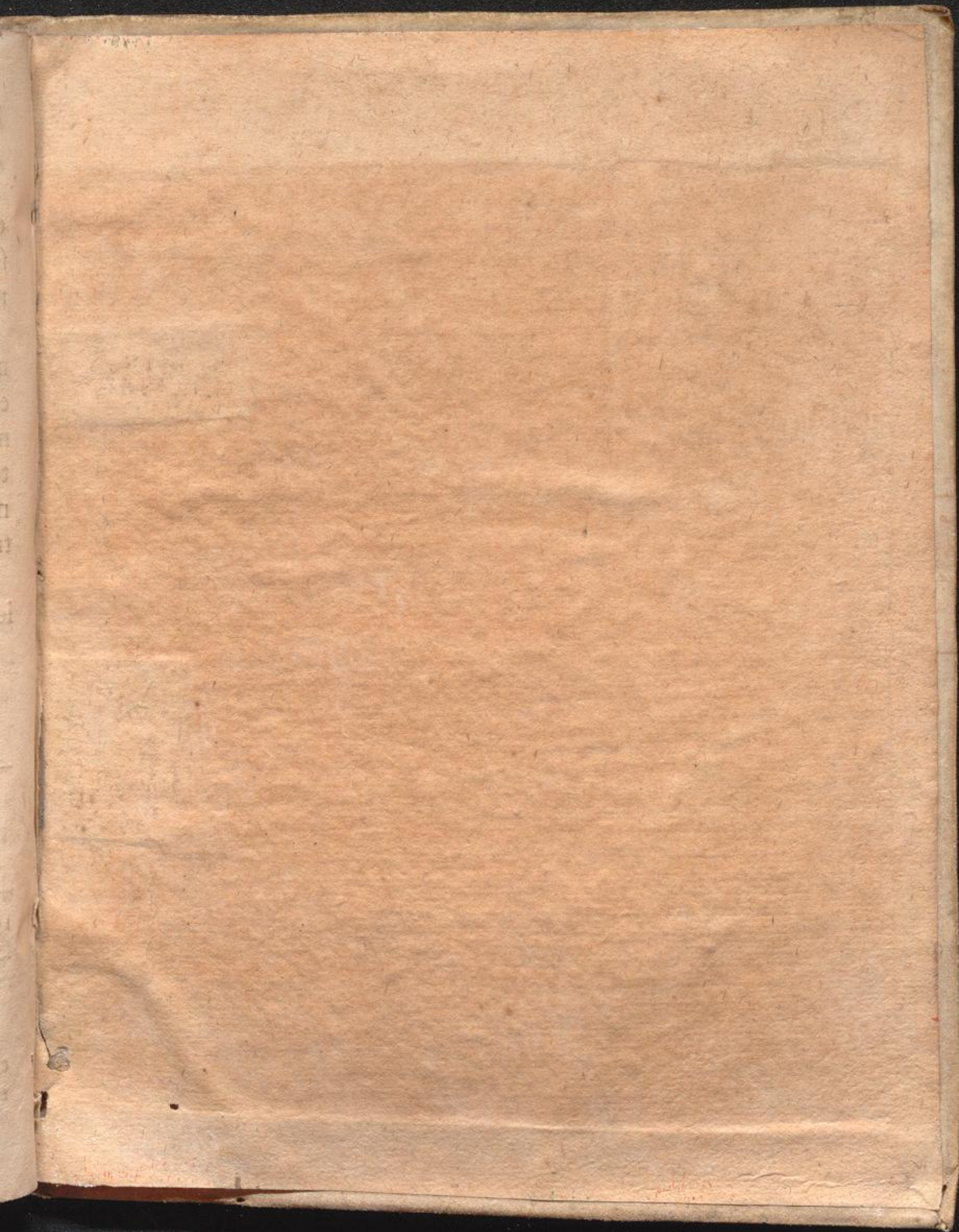
Capitulum disciplinae libertinum. Caput intelligentis de ...
 ratio.

men silentio & contentu operis coli a seversabat. Eidem
 tenum de Deo non esse scire. Quia istum an-
 nam in eo cunctis. Vbi enim dicitur commendat
 ctum de Deo, aut rebus divinis non esse attendendum
 non potestque veque excusetur capta eorum. Dicit
 quod dicitur eos quod condescendit de rebus quas adhibet
 sunt, neque debet penitus detinere.

interioribus est, aut in se. Iamque videtur de his
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 et indicat. Iamque dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.

interioribus est, aut in se. Iamque videtur de his
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 et indicat. Iamque dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.

interioribus est, aut in se. Iamque videtur de his
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 et indicat. Iamque dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.
 quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur, quibus dicitur.

• muneris ad miram sancti
• fimatione noni pnbis pio
• esse mōde sanctorū. 11.

11 **Deus iusti leonis ipse.**

Quis qui bñm leonem
pontificem sanctorū
suoꝝ meritis roequiasti:
concede p̄p̄ris. ut qui
memoracione eius se
ia p̄solim. vite quos
sistentie exempla. 11.

12 **ep̄ia. de re sacerdos. 11.**
13 **intraque. Alia. Sic est**
14 **quid em. euāg. 11. 11. 11.**
15 **quidam p̄p̄r. offer. 11.**

• m. 11. **In v̄igi. pet̄i pau**

Quis dñs petroni
esses unior ungr

bas te et ambulas ubi vo
• lebas cū autē senesceris
• extendes manus tuas.

• et alius te unger et dicit
quod tu nō vis hoc autē
dicit insignificās qua
• morte clarificaturus es
• deū. 11. **Sed enari aut**

• gloriam deia opa ma. et
• amūnat firmamentū. 11.

Quis quunobis b̄p̄r
petri et pauli nata

• haec memoria 11. 11.

Hic est corpus meum

Hic est sanguis meus

Th
5887